

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

MARE SAKK: Noorsookasvatus ja klubid

V. ORAV: Ajaloo õpetamise päevaküsimusi

A. VELMET: Koolilaulmise meetodeist

KOOLIUUENDUSNURK: B. REA: Testide tarvitamisest
koolitöös

KIRJANDUSE ARVUSTUSI JA ÜLEVAATEID

KODUMAALT

VÄLISMAALT

NR. 4

JÜRIKUU

1940

Möödapääsmatult
vajalikud igas
majapidamises on:

Lodix
kingakreem

Sidol
metalli- ja aknapuhastaja

Sigella
poonimisvaha

Sirax
küürimispulber

Alpa
kärbsepüüdjad

A/S. SIDOL COMPANY, TALLINN

ETK JALGRATTAD

LUX, ETEKA, ORIGINAL
ja **ORIGINAL-LUKSUS**

Moodsa ja täiusliku ehitusega, mil-
lega on saavutatud kerge liikuvus
ja mugav sõit.

Müügil tarvitajate- ja majandus-
ühinguis ning Tallinna müügi-
laos — Narva mnt. 19

ETK jalgrattaga saavutate kiirust ja edu!

KASVATUS

Eesti Õpetajate Liidu kasvatusteaduslik ajakiri.

Nr. 4

Jürikuu 1940

22. aastakäik

MARE SAKK

Noorsookasvatus ja klubid

3.

Missugune võiks olla siis säärane „universaalne“ standardklubi?

See võiks koosneda kolmest ruumist: lugemislaua- raamatukoguruum, mängu-sportiruum ja tööruum.

Lugemislauas peaksid leiduma kõigepealt kõik meie tähtsamad ajalehed. Paari-kolme päeva lehed ripuksid seinal lugemiskeppide küljes, kuna vanad ajalehed umbes kuu aja jooksul pärast ilmumist seisaksid vastavate pealkirjadega (ajalehtede nimedega) varustatud sahtleis, kust lugemislaua külastajad soovi korral võiksid sirvida neid veel tagantjärele. Ajakirjadest ja perioodilistest väljaannetest peaksid maa-lugemislaual leiduma kõik põllu- ja kodumajanduslikud ajakirjad, samuti ka põllumajandus- ja kodumajanduskoja jt. tähtsamad brošüüri väljaanded, mis käsitlevad aktuaalseid küsimusi nimetatud aladelt.

Tähelepanu tuleb pöörda eriti ka noorteajakirjadele, sest klubi külastajaist kuulub tavaliselt õige suur protsent sellesse elukka, millele vastab säärane lektiür.

Peale nimetatud väljaannete peaksid lugemislaual leiduma veel näit. „Eesti Kirjandus“, „Looming“, Varamu, „Muusikaleht“, „Elav Teadus“, „Suurmeeste elulood“, „Tervis“, Koduse Kasvatuse Instituudi väljaanded ja ka mõni kergemasisuline ajaviite-ajakiri.

Ajakirjad ja brošüürid on samuti paigutatud vastavate nimelikega varustatud riullahtreisse, igas lahtris on ühe ajakirja kogu jooksva aasta numbrid, mis pärast, kui on ilmunud juba terve aastakäik, klubi raamatukogu jaoks kokku köidetakse.

Vastavast lahtrist võtab igaüks ise selle ajakirja selle numbri, mida ta lugeda või vaadata soovib, ja paigutab selle pärast ka õigele kohale tagasi. Et kõik see toimuks korralikult ja et lugemistoas lugemiseks määratud kellaaegadel valitseks vaikus, selle üle valvab korrapidaja klubijuht või -liige.

Väga hästi võivad sellist lugemislauda kasutada ühiselt noored ja vanad, suurema ja väiksema haridusega isikud, sest igaühel on vaba võimalus tegelda oma huvidele ja arengule vastava lugemismaterjaliga.

Hea on, kui samas ruumis või ligilähedal asetseb ka avalik raamatukogu, mis võiks olla avatud paar korda nädalas neil päevil, millal klubi külastamine on elavaim. Nii on raamatute vahetajail üks tee ja mitu asja. Erilised noorteraamatukogud, nagu need on näit. Tallinnas ja Tartus, jäävad mujal kaugema või lähema tuleviku muusikaks, kuid iga avaliku raamatukogu juhataja maal või linnas saab õige palju ära teha selleks, et avalikus raamatukogus oleks küllaldaselt head noorsookirjandust ja et seda ka loetaks. Seks peab aga raamatukogu juhataja olema suur kirjandusesõber ja -tundja, ühtlasi hea organisaator, kasvataja ja „rahvainimene“ selle sõna heas tähenduses. Ta peaks tundma oma klientide arenemisastet ja huve, peaks oskama ja viitsima nendega jutelda loetu üle ja soovitama, mida lugeda. Kui raamatukogu ja klubi tegevus kulgevad käsikäes ja kui nad on lähestikku, siis leidub sageli võimalusi klubilises tegevuses loetu süvendamiseks, kasutamiseks ja väärtusliku kirjanduse vastu huvi äratamiseks. Nii tõstab klubi raamatukogu kasutajate arvu, raamatukogu aga aitab sisustada ja vaimustada klubilist tegevust. Tulevikus kavatakse avalike raamatukogude võrku tihendada niivõrd, et umbes iga kooliringkonna kohta tuleks üks raamatukogu. Ega klubide-võrki saaks olla hõredam, vaid pigemini tihedam. Jääb vaid soovida, et raamatukogud ja klubid satuksid lähestikku.

Kuid siirdugem nüüd klubi lugemis-raamatukogutoast teistesegi ruumidesse.

Klubil peaks olema ka oma töötuba.

Selles ruumis peaks olema mitmesuguseid mees- ja naiskäsitööriistu ja -vahendeid, nii et oleks võimalik teha näit. puutööd, papp- ja raamatuköitmistööd, õmblustööd, kudumistööd vm.

Meil on mitmel pool hea eduga korraldatud meeskäsitöö-kursusi, kus käsitellakse näit. sobiva talumööbli valmistamist. Samuti vaja-

taks juhatusi sobiva laudamööbli (sõimede, künade), igasuguste majapidamistarbeasjade ja mesipuude valmistamise alal. Kui ruumi suurus lubab, võiksid seesugused kursused toimuda samas ruumis, vastasel korral võib kursused korraldada küll mõnes suuremas ruumis, kuid klubi töötoas peaks ikkagi olema võimalus valmis nokerdada mõni mööbliese või muu tarbeasi, köita klubile kuuluvaid kui ka isiklike raamatuid ja ajakirju jne. Suuremate ja vilunumate „meistrite“ kõrval saavad hoogu, õpivad ja teevad kaasa ka noored ja vilumatud. Kodus pole kõigil vastavaid tööriistu, pole igakord nõuandjat ega juhatajat ja töö ise pole ehk ka nii meelitat.

Samuti korraldatakse nüüdisajal naistele ja tütarlastele mitmesuguseid käsitöö- ja rahvariiete valmistamise kursusi. Nemaški võivad ses ruumis õmblus- ja käsitöö alalt sooritada mõndagi ühiselt. Kord või paar aastas võiakse valmistada ka mõni suurem kollektiivtöö niihästi meeste kui naiste poolt klubi heaks — näit. klubi ülalpidaja ühingu või omavalitsuse poolt korraldatud näitemüügiks.

Vanasti oli meie taludes rohkem levinud ilus komme tulla talveõhtuti mõnda tallu üheskoos töötama; see komme on mõne teise „rõõmsama“ rahva (näit. slaavlaste) juures praegugi rohkem säilinud kui meil. Meilgi pälviks see rohkem taaselustamist ja levitamist, ja klubi töötuba võib seks tõhusasti kaasa aidata. Töö ajal on võimalus jutelda, laulda, kuulata raadiot, töö vaheajal aga võib siirduda lugemis- või mängutuppa, nii et vaheldust ja ajaviidet kui ka vaimse arendamise võimalusi oleks käepärast mitmekesises valikus.

Samuti kui lugemistoas, võivad seesuguses töötoaski noored ja vanemad viibida läbisegi ning ühise perena. Seda muidugi eeldusel, et distsipliin klubis on üldiselt hea, et suudetakse vältida ulakusi, joomist ja muid väärnähtusi. See aga sõltub suuremalt osalt klubi juhtidest ja ülalpidajaist.

Selle küsimuse juurde tuleme veel kord hiljem.

Kolmas ruum klubis võiks olla sisustatud m ä n g u - s p o r d i - r u u m i n a. Selles võiksid olla vahendid male, kabe, koroona, doomino, lauatenise, piljardi jm. mängude mängimiseks. Keelatud oleks muidugi mängude nagu doomino, piljardi, kaardimängu jt. mängimine hasaratmängudena.

Kui ruumi suurus lubab, siis võiks selles teatavail õhtuil või kindlaksmääratud kellaaegadel võimaldada ka tõstmise, maadlemise ja poksamise harjutamist. Teised asjad tuleks seks puhuks ruumist kõrvaldada.

Selles ruumis, samuti kui tööruumis, on klubi küllastajail igal ajal võimalus vabalt jutelda, kuna lugemistoas on see keelatud. Sellepärast oleks väga soovitav, et viimane oleks teistest eraldatud.

Mis puutub mängu-spordiruumi kasutajaisse, siis tuleb tähendada, et selles ruumis sagivad peamiselt noored. Vanemad mängivad rohkem istumismänge, nagu näit. malet, doominot, jutlevad seina äärtes või aitavad juhtida harjutusi ja võistlusi. Aegajalt tuleb korraldada võistlusi mitmesuguste mängude alal — need loovad klubilises tegevuses suurt elevust, eriti noorte seas. Nii näeme, et klubilises tegevuses on väga palju seesugust, kus pole vaja eraldada noori teistest. On aga siiski väga soovitav, et peale üldise tegevuse klubi töökavas ja eelarves oleksid ette nähtud tegutsemisvõimalused ja -viisid erilisele noorteseksioonile, millesse tuleks koondata noored pärast algkoolist väljumist — nii umbes 14—18 eluaastani. Neile võiks reserveerida näit. mängimiseks ja sportimiseks mõne tunni aega pühapäevade hommikupoolikul, argipäevil aga enne klubi üldist avamist. Ka mõned mängude jm. võistlused peaksid olema eraldi sellele vanusele. Noorteseksioonis tuleks korraldada mõnikord vaidluskoosolekuid, kõne- ja referaatkoosolekuid mõningaile kergemaile teemadele esialgu n. ü. omavahel, sest suure kogu ja täiskasvanute ees ei juleta esialgu vabalt esineda ja pole niiviisi võimalust ka harjutada vajalisel määral kõne- ja esinemisostkust.

Noorteseksioonis võiks arutada samuti mõnda artiklit noorsooajakirjast, mõnda noorsooraamatut või muud sellele eale sobivat.

Kui klubis toimetatakse oma seina-ajalehte või nn. elavat ajalehte, siis võiks noorteseksioon välja anda mõnikord oma erinumbri või toimetada üldises klubi-ajalehes „noortenurka“.

Neile noortele, kes veel tantsida ei oska või on sel alal kohmakad ja saamatud algajad, tuleks eraldi korraldada rahvatantsude ja vanade tantsude õpetamist. Tüdrukute suhtes pole see küll kuigi oluline ega tarvilik, sest neil on harilikult tantsimine juba n. ü. sündimisest saadik veres ja jalgades, nii et nad tavaliselt juba algkooliajal õpivad tantsimise algvõtted selgeks. Poisid aga sellal on kohmakad ega tunne ka veel huvi tantsimise vastu. Nii 15—17-aastaselt aga tärkab neilgi see huvi ja nad on väga tänulikud ning suure innuga asja juures, kui neile esiti eraldi ja siis ühes nendeealiste tüdrukutega antakse mõne klubijuhi või -liikme poolt väike „kursus“, enne kui nad avalikult mõnel peol, olengul või üldisel tantsukursusel astuvad „parketile“.

Sellealastele poistele tantsu õppimise võimaluste loomise tähtsusele juhib muide tähelepanu ka W. Stekel oma pedagoogilises teoses „Kirjad emale“ II—III („Elav Teadus“ 1938.).

Kõiki seesuguseid noortele eraldi määratud üritusi on võimalik korraldada ühise klubi ruumes ja tegevusraames, ilma et sellepärast oleks vaja jätta vanemaid kõrvale või avada ühes rajoonis mitu kodu ehk klubi — üks noorte-, teine vanadekoduks.

Nagu juba eespool tähendasin, oleks meil viimasel juhul väga raske, isegi võimatu, toime tulla ülalpidamiskuludega. Need kulud pole sugugi väikesed ja neid on raske kanda kogu ümbuskonna koondatud jõugagi.

Teeme kulude kohta umbkaudse kalkulatsiooni. Oletame, et parimal juhul ruume ei tule ehitada ega üürida, vaid et klubi leiab peavarju kuskil rahvamaja kõrvalruumes (pidusaali ei saa kasutada tavaliseks klubiliseks tegevuseks, küll aga suuremaiks avalikeks üritusteks), mõnes endises mõisahoones, vallamajas, koolimajas või mujal.

Esialgne ruumide remont ja sisustamine mööbliga, tööriistadega, mängudega võib-olla ka raadioga ja muuga maksaks 1000 kr. ümber või rohkem. Siis aga igakuised jooksvad kulud: ajalehtede, ajakirjade jm. kirjanduse tellimisraha, küte, valgustus, ruumide remont, koristaja tasu jm. Sellele võib lisanduda veel ruumide üür — kui klubide võrku tahaksime levitada vajalise tihedusega ning ühtlaselt, siis tuleks väga paljudel juhtumitel arvestada sedagi väljaminekut.

E. Karskusliidu kavas oli nimetatud, et klubide juhtideks peaksid olema kutselised haritlased, kes peaksid saama tasu. Arvan, et maa- ja väikelinnaoludes majanduslik kandejõud ei võimalda tasu maksmist klubijuhile, sest selletagi oleksid jooksvad kulud võrdlemisi suured — 50—100 kr. kuus. Keskmise maapidu puhastulu on 30—50 kr., nii et klubi ülalpidaval orgil ei piisakski ühest peost kuus.

Nii satutaks jälle nõiaringsi. Tuleks liiga tihti korraldada maksulisi pidusid, mis ei paku tavaliselt peagu midagi arendavat tegelastele ega publikule, kuid millede ettevalmistamine nõuab korraldajailt rängasti energiat ja aega, nii et seda ei jätkugi enam klubiliseks tegevuseks ega muiks arendavamaiks üritusteks.

Omavalitsustelt suurt toetust loota pole ja ka riigi toetusele ei saa me rajada selles kuigi suurel määral lootusi. Esiteks oleks praegusel ajal vist raske leida kohta riigi-eelarves nii suurtele summa-

dele ja teiseks ei või me noorsoole ega seltskonnale sisse kasvatada vaadet, et vaid „kroonu“-rahadega saab suuri asju korda saata.

Ei ole soovitav nõuda ka näit. mõnesugust kindlat kuumaksu klubi küllastajailt, sest nende hulgas on palju sääraseid noori, kel pole veel mingisugust kindlat sissetulekut, vaid kes elavad vanemate rahakotil. Maksu nõudmine võiks takistada seesuguste liikmete osavõttu. Pealegi astub klubiruumesse sisse sageli juhuslikke külastajaid — näit. sel puhul, kui lähedal on mõni koosolek, harjutus vm. Oleks tülikas ja mõjuks eemalepeletavalt, kui igalt sisseastujalt tuleks nõuda raha. Aga kui võtta raha ainult mõne kallima mängu või tööriista kasutamise eest? Mäletan, et ühe väikese klubi noorteosakonnale hankisime peale muude mängude ka ühe kallima — lauatenise ehk ping-pongi, mis läks maksma 70—80 krooni. Otsustasime, et tunniajalise mängimise eest tuleb igapäeval maksta 5 senti. Mängijad ei nurisenud selle korralduste üle, kuid siis pidi alati mängijate juures istuma kviitungi-tšekiraamatuga keegi, kes raha kasseeris. Kuna pealegi teised mängud ja lugemislaua kasutamine olid tasuta, tundus lõppeks sellegi maksu sissekasseerimine ebaloogilisena ja loobusime sellest.

Nii pole klubide tulude-kulude küsimus sugugi kergesti lahendatav. Muidugi võib olla kulude suhtes üpris säästlik. Võib-olla õnnestub ja võimaldub vähestel klubidel varustada end mitme ruumiga ja sisustada need umbes sääraselt, nagu eespool on kirjeldatud. Tegutseda aga saab, ja isegi väga intensiivselt, ka palju kitsamais oludes.

Võib-olla on võimalus hankida klubile kasutamiseks vaid üks toake. Siis võiks see olla paar-kolm tundi päevas avatud lugemiseks — mõned ajalehed seks jõutakse ikka tellida —, muist aega aga mängimiseks, jutlemiseks ja võib-olla isegi tööks. Võib-olla pole ruumis esialgu mingit sisustust ja pole ka raha selle ostmiseks. Siis kasvõi laenamine esialgu kelleltki laua ja paar pinki, hangime vähehaaval raha ja sisustame ruumi järk-järgult, samuti laiendame vähehaaval klubilist tegevust. Siiski mida üksmeelsemalt suudame kogu ümbruskonna noored ja vanad koondada kogu selle ürituse ümber, seda suuremat edu ning kiiremat arengut on loota sellele üritusele ja seda rohkem kasu toob see omakorda ümbruskonnale.

4.

Kes peaks olema seesuguse klubi juriidiline ning tegelik ülalpidaja ja tegevuse juhtija?

See küsimus on kergemini lahendatav siis, kui kohapeal tegutseb vaid üks hariduslik või noorsooühing. Loomulikult peaks nimetatud ülesanne siis langema sellele.

Kui aga sääraseid ühinguid ühes rajoonis on mitu, nagu see kahjuks peagu kõikjal on tavaliseks nähtuseks, ja kui neid pole võimalik ka kuidagi vähendada ega ühendada — sellega ei nõustuks ühegi ühingu juhtivad tegelased juba kuulsa eesti jonni pärast, kuigi saadakse aru, et töö tulemused kannatavad sellise killustumise läbi —, siis peaks kõigil ühinguil, kes taotlevad ühesuguseid sihte, olema siiski ühine kodu. See kodu ja selles pulbitsev ühine klubiline tegevus peaksid olema vahendeiks, mis aitavad tasandada vastuolusid ühingute juhtivate tegelaste ja liikmete vahel, mis aitavad leida ühist keelt ja meelt.

Väga hästi võib mitme ühingu peale olla üks ühingute kodu ehk klubi. Tegevuse korraldajaks ja kodusse puutuvate jooksvate asjade ajamiseks tuleks moodustada komisjon, millest osa võtavad kõigi asjaomaste ühingute juhatuste esindajad. See komisjon valiks ka kodu vanema, kes oleks ühtlasi komisjoni juhataja. Kui klubi juures tegutseb noortesektsioon, siis valib see ise endale juhataja ja viimane kuulub ka komisjoni koosseisu.

Kulud jaotatakse kõigi asjaomaste ühingute vahel võrdselt või proportsionaalselt iga ühingu liikmete arvule. Klubi kassaraamat, tegevuskavad, aruanded ja eelarved, millede pidamine, koostamine ja täitmine on komisjoni hooleks, peavad läbi käima iga asjaomase ühingu juhatuse, rev.-komisjoni ja peakoosoleku eest vähimalt kord aastas ja siis selgitavad ning kaitsevad komisjoni ettepanekuid ja vastava ühingu need juhatusliikmed, kes on ühtlasi komisjoni liikmeteks.

Eespool juhtisin juba tähelepanu majanduslikele raskustele, mis tekiks siis, kui iga ühing asutaks endale kodu-klubi. Samuti pidurdaks niisuguste klubide tegevust seks sobivate juhtide vähesus ja puudus. Üldised tehnilised korraldused klubis ja klubilise tegevuse otstarbekohane organiseerimine nõuavad rohkem aega, vaeva, annet ja oskust kui seda osatakse kujutella asjasse lähemalt süvenemata. Siin on tegemist korrapidamisega, arvepidamisega, kirjanduse jm. vajaliku hankimisega, ruumide kütmisega ja korrashoiuga, mitmesuguste klubiliste üritustega ja viimaste organiseerimisega, nagu näit. kõne- ja vaidluskoosolekud, kirjandusõhtud, õpiringid, elav ja seinajalet, võistlused ja kursused, noortesektsiooni

juhtimine jne. Peale selle suuremad avalikud üritused, mille kaudu on võimalus hankida ühtlasi sissetulekuid klubile: õpiringide ja seksioonide avalikud huviohtud, üldised klubi heaks määratud loteriid ja korjandused, seltskondlikud kohtud, kontserdid ja peod. Need vajavad juhte, tegelasi ja osavõtjaid s. o. publikut ja neid kõiki on kergem leida siis, kui klubis on koondatud kõik ühingud üheks pereks, kellel on südamel oma ühise kodu majanduslik ja vaimne õitseng ja edu.

5.

Kui me kuhjame kokku ühe kodu ümber niipalju peret, kas suudavad ruumid siis kõike seda peret mahutada? Kas ei teki raskusi näit. korrapidamisega? Kui kodu peremeheks on mitu ühingut, kas ei teki siis raskusi asjaajamises ja kas ei kehti siingi vanasõna, et mitme pere koer jääb söömata?

Seesuguste küsimuste ning tumedate punktide valgustamiseks võivad ehk mõneti kaasa aidata kogemused ja muljed, milliseid nende ridade kirjutajal oli võimalus omandada mitme aasta jooksul ühe umbes ülalkirjeldatud põhimõtteil korraldatud ühingute kodu tegevuse ja selle tegevuse juhtimise kohta.

Nimetatud kodu oli maal, raudteejaamast ja alevikust umbes kilomeeter maad eemal asetseva koolimaja, endise mõisahäärberi, tiibhoones, mida kool ega vald ise ei vajanud.

Raamatukoguna ning lugemistoana kasutatava ruumi said kodu ülalpidajad ühingud juhatuste poolt vallale saadetud palvekirja alusel vallalt tasuta kasutamiseks, kusjuures esialgne suurem ja püramine jooksev remont, samuti küte, valgustus ja sisseseade jäid ülalpidajate hooleks. Teise ruumi mängutoaks üürisime samas hoone-tiivas lugemistoa kõrval korteris oleva meieri elukorteri küljest.

Pärast kui meier enam seda tuba välja üürida ei saanud, jäi klubilise tegevuse jaoks vaid üks ruum, mida mõnel õhtul nädalas kasutati lugemistoana, ülejäänud õhtuil ja pühapäevil ka hommikupooliti mängutoana.

Ka neil aastail, millal tegevus oli hoogsaim ja küllastajate arv suurim, näitasid kokkuvõtted klubi külalisraamatust, et küllastajate arv õhtu kohta oli 30 inimese ümber. Seejuures oli küllastajaid 5 km kauguselt ja kaugemaltki. Säärane keskmine arv ei näita aga kaugeltki üldist klubi kasutajate arvu. Tegelikult on viimaste arv mitu ja mitu korda suurem, kuid üpris vähe on neid, kes küllastavad

klubi iga õhtu. Tullakse paar korda või isegi kord nädalas ja siis juba pikemaks ajaks.

Pühapäeva õhtuti kippus küll tekkima ummistus, samuti siis, kui koolimajas või mujal läheduses oli mõni koosolek, lauluharjutus vms., millest osavõtjad enne ja pärast taotsesid tulla klubiruumesse ajalehti lugema, jutlema või sooritama paari mängupartiid. Tavalistel õhtutel aga polnud ruumikitsikust.

Olgu tähendatud, et klubilisest tegevusest väljakasvanud suuremad avalikud üritused, nagu näit. õpiringi tähtsamad koosolekud, mis olid juba enne avalikuks kuulutatud ja lähemas ning kaugemas ümbruses vastavate õpiringi huviõhtud, suuremad kõne- ja vaidluskoosolekud kirjandusõhtud, rahvatantsu- ja võimlemiskursused jm. üritused, milledest osavõtjate arvu võis arvestada juba üle 50 inimese, korraldati koolimaja saalis.

Aga ega vist selliseil juhtumeil kuskil piisa tavalistest klubiruumidest — vaevalt oleks mõtet ja võimalusi ühinguil igapäevaseks klubiliseks tegevuseks hankida ja ülal pidada nii suuri ruume.

Ikkagi tuleks ülalmainitud juhtumeil kasutada lähimat rahvamaja või muid suuremaid ruume — klubile jäägu ainult ta eriülesanded. Piisab sellest, kui maa- ja väikelinnaoludes klubiruumid mahutavad ühtekokku nii 40—50 inimest. Hõredamini asustatud ringkonnis pole vaja niigi suuri ruume.

*

Korrapidjaiks olid igal pühapäeval koostatud nimistu järgi kordamööda klubi tegevust korraldava komisjoni ja asjaomaste ühingu juhatuste liikmed, sageli aga ka alalised ning usaldatavamad klubi külastajad, kuna ahjukütmine, ruumide koristamine ja valgustuse eest hoolitsemine oli väikese tasu eest välja kaubeldud ühele isikule.

Korrapidamise alal erilisi raskusi ei tekkinud mitme aasta kestel. Mainida võiks vaid paari juhtumit, kus see küsimus tekitas peamurdmist.

Nimelt ühel sügisel, millal eriti elavat tegevust avaldas klubi noorteosakond, ilmnes, et peagu iga kooskäimisõhtu järele olid reostatud väljakäigukohad, sageli isegi kooskäimisruumide eeskojad ja õu.

Politseid appi kutsuda polnud suurt mõtet, sest säärase ulakuste takistamiseks oleks tulnud ruumide ümbrusse välja panna alalised valvepostid.

Lõppeks koolijuhataja, kes muide suhtus klubilisse tegevusse väga heatahtlikult ning abivalmilt ja oli ka üks noortesektsiooni juhatuse liikmeid, oli sunnitud teatavaks tegema, et koolimaja ruumes tuleb kooskäimised lõpetada, kui seesugused nähtused korduvad.

Varsti selgus siiski, et süüdlased olid kaks ulaklike kalduvustega 16—17-aastast poissi, kelledele samuti kui eespool mainitud Petseri-maa kellapommi-kangelastele ei võinud tõukejõuks olla just haridusejanu ega kooskäimiskoha leidmise igatsus, sest mõlemad olid noortesektsiooni liikmed, võtsid osa sportlikust kui ka vaimsest tegevusest üsna agarasti ja käitusid teiste silme all kõigiti üsna laitmatult.

Vaevalt olekski nende jälile saadud, kui mitte samaealised korralikud poisid, klubi noortesektsiooni liikmed, kes kartsid klubi sulgemist, poleks süüdlasi välja uurinud ja ähvardanud ulakuste kordumise puhul korraldada süüdlaste kallal „omakohut“.

Üldse on ulaklike kalduvustega noori kõige kergem mõjustada umbes samaealiste klubilisest tegevusest tõsiselt huvitatud korralike noorte kaudu, kelledest mõni evib vägagi head organiseerimisvõimet, psühholoogilist mõjustamisoskust ning -annet.

*

Natuke teistlaadi raskusi tekitas üks gümnaasiumi haridusega noormees. See noormees, muidu igati päris andekas ning organiseerimisvõimeline, imeilusa käekirjaga ja päris spets ehtekirja alal, kes hulga aega klubi ja selle noorteosakonna alal tegutses üpris energiliselt ning korralikult, hakkas vähehaaval üha suuremal määral ilmutama omapäraseid boheemlikke kalduvusi ja vastutustundetust: kui klubiruumid õhtul kella 9—10 ajal suleti, ei lahkunud ta korrapidaja nõudel, vaid ööbis vahest mitu ööd järjestikku lugemistoas laual või pingil (kodu oli tal paari km kaugusel), võttis endale palju igasuguseid klubi ja noorteosakonna, samuti kohalike ühingute tegevusse puutuvaid ülesandeid, kuid jättis sageli õige kiireloomulised ja tähtsad ülesanded täitmata tähtajaks või üldse ei õiendanud korralikult rahalisi arveid jm. Teistele juhtivaille tegelastele maksis õige suurt vaeva ja närvidepingutust, et hoida tegevust õigeis roobastes, sest hea esinemisoscuse, kõneande, väsimatu askeldamise jm. tõttu oli ta jõudnud juba omandada õige suure mõju kohalikes ühinguis, klubis ja eriti noorte poisikeste hulgas.

Õnneks aitasid siingi seda halba mõju suurel määral pareerida

paar energilist, teovõimelist ning korralikku temavanust noormeest — üks ta endine koolivend gümnaasiumist ja teine põllutöökooli haridusega noormees, kes tegutsesid samuti agarasti noorteosakonnas ja klubis juhtidena.

*

Klubi ülalpidajaks oli kaks ühingut: hariduslik ühing ja noorsooühing. Tegelik asjaajamine ja klubilise tegevuse juhtimine oli asjaomaste ühingute juhatuste poolt valitud komisjoni hooleks.

Mõne aasta jooksul läks niiviisi kõik päris libedasti.

Siis aga lahkusid viimatimainitud ühingu juhatusest töörohkuse, elukoha muutmise, koduste põhjuste jm. tõttu paljud senised juhatuseliikmed ja juhtima pääsid uustulnukad — äsja sinna paikkonda saabunud jaamaametnikud jt., kes ei hinnanud klubilist tegevust, jätsid ilma pikema jututa ühise lugemislaua ja mängutoa kuuarved tasumata ja hankisid oma ühinguale jaama lähedale mingisuguse saali, kus korraldasid peamiselt tantsu- ja teeõhtuid.

Teine ühing aga jätkas endisis ruumes klubilist tegevust ja asutas klubi juurde ka noorteosakonna peamiselt neist hiljuti algkoolist väljunud noortest, kes polnud liikmed veel üheski ühingus ja kelledele viimasel ajal polnud suutnud peagu midagi pakkuda klubilisest tegevusest loobunud noorsooühing.

Paariaastase tegutsemise järele, millise aja jooksul mõlema endise sõprusühingu vahel paratamatult tekkis teatav konkurents ja pinevus, jõudsid mõlema ühingu vanemad ning juhtivamad tegelased otsusele, et konkurentsi ning killustumise vältimiseks mõlemad paralleelselt tegutsevad ühingud tuleks ühendada või vähemalt nende tegevus koordineerida.

Kui oli peetud õige mitu koosolekut selle küsimuse põhjalikuks läbikaalumiseks ning kokkuleppele jõudmiseks, sõlmiti lõppeks ühingute juhatuste vahel n. ü. aumehekokkulepe, mille kinnitas ka mõlema ühingu peakoosolek.

Selle kokkuleppe järgi jäi haridusliku ühingu hooleks kohaliku avaliku raamatukogu eest hoolitsemine ja seks võis ta aasta kestel noorsooühingu kaasabil korraldada mõne suurema kirjandusliku või rahalist tulu andva ürituse; kogu muu noorsoo- ja vabaharidustöö võttis noorsooühing enda hooleks, kusjuures ta sellekohaseid üritusi kohustusid oma kaastöoga toetama ka haridusliku ühingu tegelased.

Kas ja kui suurel määral selle lepinguga n. ü. monopoli saanud noorsooühing on taaselustanud ja edendanud ka klubilist tegevust, selle kohta puuduvad mul praegu lähemad andmed ja kogemused, sest varsti pärast ülalnimetatud kokkuleppe sõlmimist tuli mul elukoha muutus.

Igatahes oli kuulda möödunud aastal nimetatud ühingu korjandusest noortekodu heaks ja loodetavasti andis see üritus ka tulemusi.

See juhtum on toodud selleks, et klubide asutajad, klubilise tegevuse juhtijad ja harrastajad ei kordaks eespool toodud loosiliseid eksirännakuid ja otsinguid, milledes olid suuremal või vähemal määral süüdi mõlema ühingu tegelased ja milledes õige teening lahenduse leidmine röövis ilmaaegselt hulga aega ja energiat. Sellal aga polnud sellelaadiliste klubide ja klubilise tegevuse alal kuskilt võtta ka veel eeskujuga näpunäiteid, nii et eksitusedki on vabandatavad.

*

Lõppeks olgu kõige eeltoodu põhjal esile tõstetud ning rõhutatud järgmist:

1. Klubidele ja klubilisele tegevusele tuleb anda tähtis koht noorsookasvatuses niihästi vaimse ja füüsilise endaarendamise kui ka mõistliku meelelahutuse ja ajaviite seisukohalt.

2. Suuremais linnades võiks noortekodude nime all avada kooskäimis- ja klubilise tegevuse kohad noortele, kuna aga maa- ja väikelinna oludes peaks olema igas teatavas piirkonnas vaid üks ühingute või ühingu kodu ehk klubi, mida võib kasutada kogu ümbruskonna elanikkond; noortesektsioonile tuleb seal organiseerida erilisi sellele vanusele sobivaid üritusi.

3. Haridusministeeriumi ja Riikliku Propaganda Talituse vastavad osakonnad, noorsoo-, hariduslike ja karskusühingute keskjuhatused või -liidud peaksid propageerima vastavate ühingute ja omavalitsuste seas klubide asutamist ja andma instruksioone nende organiseerimisse, sisustamisse, tegevusse ja tegevuse juhtimisse puutuvate küsimuste kohta; võimaluse korral tuleks toetada neid ka majanduslikult.

4. Klubilisest tegevusest ja selle tegevuse juhtimisest ei saaks kõrvale jääda ka õpetajad, vaid peaksid pööрма erilist tähelepanu koolist murdeas lahkunud noorte organiseerimisele ning kasvatamisele klubilise tegevuse kaudu.

Kui seks muidu ei jätku aega, siis tuleks kaalumisele võtta küsimus, kas ei saaks selle arvel koolis vähendada õpilaste üleorganiseerimist ja koolide vabaalgatuslikke üritusi. Koolis on õpilastel niikui nii võrdlemisi suur töökoorem, ka on nad seal pideva kasvatusliku mõju all; koolist väljunud noorukid on aga sageli tööta ja alid igasuguseile ebasoovitavaile mõjudele.

V. ORAV

Ajaloo õpetamise päevaküsimusi

Kui 19. märtsil 1938 .a. haridusminister A. J a a k s o n oli kinnitanud algkooli, keskkooli ja gümnaasiumi õppekavad, siis peatselt selgus, et r a a m k a v a d e järgi õpetajaskond ei oska ühtlaselt käia: ühed on hädas ajaga, ei tea, kuhu kasutada ülejäänud aega, teised on hädas materjaliga, ei suuda kuidagi kursust selleks määratud ajaga läbi võtta. Nii kurtis seda häda tookordne haridusminister, kes juunikuus samal aastal kutsus suvepuhkuselt Tallinna tagasi üksikute ainete õpetajaid ja tegi neile ülesandeks valmistada d e t a i l k a v a d, milles kursuse ulatus oleks olnud ära jaotatud tundide viisi kõigis klassides, eraldi iga koolitüübi jaoks.

Vastav töö tehtigi ära, kuid määratud tähtajaks — 25. aug. 1938. a. — ei saanud töö vastuvõtmisele ilmuda hr. minister, kes vahepeal oli läbi teinud autoõnnetuse ja seetõttu vajas pikemat aega ravimiseks. Ajaloo detailkavade asjus peeti jõulude vaheajal 1938. lühike nõupidamine haminis dr. J. Vasara eesistumisel, aga pärast seda ei ole neist ega teiste ainete detailkavadelt midagi enam eemalseisjaile kuulda olnud.

Nüüd aga on päevakorra kerkinud ajaloo ja teiste ainete s e l e t u s k i r j a d e koostamine (vt. „Kasvatus“ 1940 nr. 2, lk. 90—91; vrd. ka „Eesti Kool 1940, nr. 3, lk. 201). Tundub pisut julgena ja omapärasena, et „seletatakse“ seda, mida ei ole olemas: kavu (ma mõtlen detailkavu) ei ole, aga seletuskirjad õppekavadele on valmimas. Ei ole siis imeks panna, et mõni „seletuskirja“ autor ei püüagi seletada, m i d a tuleks õpetada, millises ulatuses ja vaimus seda tuleks teha, vaid piirdub meetodiliste näpunäidetega, k u i d a s ainet eduga õpetada. Näiteks, ajaloo alal on J. Adamson esitanud haridusministeeoriumile kimbukese „meetodilisi märkmeid“, mis juba 10 aastat ta-

gasi on ära trükitud „Keskooli õppekavades“ (Hariduse- ja sotsiaalminist. väljaanne, 1930, lk. 148—153). Niisugused metoodilised juhtnöörid silutuna, täiendatuna ja näidetega illustreerituna võiksid eriraamatuna ajaloo metoodika õpperaamatuna olla üliõpilastele ja algajaile ajalooõpetajaile üsna kasulikud silmaspidamiseks ja tööle rakendamiseks. Kuid need J. Adamsoni metoodilised ja „psühholoogilised“ põhinõuded ei moodusta siiski veel seletuskirja ajaloo õppekavadele. Aine kava, nagu tähendasin, tuleb seletada teisiti, lähtudes sellest, mida kava sisaldab, taotleb ja kuidas oleks võimalik kava teostada selleks määratud aja piirides, aga mitte piirdudes sellega, kuidas ainet metoodiliselt õieti käsitleda ajalootunnis. Küll viimastki on tarvis seletuskirjas lühidalt, mööda minnes meenutada, aga sellest üksi on vähe seletuskirja jaoks. Vahetegemiseks ajaloo metoodika (resp. „meetodiliste märkmete“) ja ajaloo õppekavade seletuskirja vahel oleks tarvitsenud J. Adamsonil lugeda ülalmainitud HSM-i väljaannet paar lehekülge edasi, pealkirjastatud „Ajalookursuse sisuline külg“ (lk. 153—159). J. Adamsonil kui seletuskirja autoril oluaks tarvis kohandada omaaegne (1930. a.) seletuskiri nüüdisaegse reformeeritud keskkooli (progümnaasiumi või reaalkooli ja gümnaasiumi) kavaga. Ehkki see töö tänapäev on raskem, võrreldes endise ajaga, millal detailkavad olid juba olemas enne seletuskirja koostamist, siiski tuleks see töö — „ajalookursuse sisulise külje“ seletamine — ära teha. Küllap praeguse härra haridusministri prof. P. Kogermani ja koolide peainspektori härra J. Langu soov oli ikkagi näha just seda viimast tööd, s. o. ajalookursuse sisulise külje tõlgendamist (resp. seletamist). Väga võimalik, et hr. J. Adamsonil ka see viimane töö on teoksil, kuid seni, kahjuks, ei ole sellest midagi kuulda olnud. Küll aga „Kasvatuse“ nr. 2 (vrd. ka „Eesti Kool“ nr. 3) lubatakse juba aprillikuu keskel asuda seletuskirjade trükkimisele ja maikuus õpetajaile kättesaatmiseks.

Veel „kaheteistkümnendal tunnil“ pakun omalt poolt tutvumiseks ja seisukohavõtmiseks ajaloo õppekavade seletuskirja v i s a n d i, mis ei pretendeeri täiuslikkusele sisult ega lõplikule viimistlusele stiililt, vaid tuuakse avalikkuse ette ainult algatusena mõtete vahetamiseks ja vaagimiseks „Kasvatuse“ lugejaile: kas umbes selline või teissugune peaks olema ajaloo õppekavade seletuskiri?

Ajaloo õppekavade seletuskirja kavand.

Eesti ajalugu progümnaasiumis ja gümnaasiumis õpetatakse kolmes, üldajalugu aga — kahes kontsentrisk. Reaalkoolis ja gümnaasiumis õpetatakse eesti ja üldajalugu kahes kontsentrisk.

Eesti ajalugu jaguneb elementaarkursuseks (progümna. I ja II kl.), kordamiskursuseks (prog. V ja reaalk. III kl.) ja süstemaatiliseks kursuseks (gümna. I—III kl.).

Üldajalugu käsitletakse süstemaatiliselt nii keskkoolis kui gümnaasiumis, viimases süvendatult ja täiendatult, võrreldes esimese kontsentriskiga.

Eesti ajaloo elementaarkursuse õpetamisel (prog. I ja II kl.) on kaks eesmärki: 1) hariduslik ja 2) kasvatuslik. Õpilastele pakutakse nende vanusele vastavalt kättesaadaval kujul konkreetseid teadmisi tähtsamatest sündmustest eesti rahva elust, minevikust ja olevikust, äratades huvi ajaloolise mineviku vastu ja teadlikku arusaamist olevikust. Teiseks, õpilastesse sisendatakse ergast ja kirglikku armastust oma rahva ja kodumaa vastu.

Ehkki elementaarne kursus peab silmas vaid tähtsamaid momente kodumaa ja eesti rahva ajaloolisest minevikust, siiski tuleb neid momente käsitleda mitte juhuslikult ja katkendiliselt, vaid kronoloogilises järjekorras, elava jutustusena sündmustest, mis üksteisega seotud ja paratamatusega üksteisest tingitud on.

Puhtpoliitiliste ehk välissündmuste kõrval võib rohkesti ruumi anda biograafilisele elemendile, kultuuriloolistele piltidele ja jutustusile kangelaadsetest, näiteks, Eesti viikingiajale (eestlased — „Läänemere isandad“), Muistsele Vabadussõjale („Ümera lahing“, Lembitu jt.), pulmakommetele, peiedele, emakeelse kooli taotlusile jne.

Kavas tähistatud küsimusile tuleb vaadata kui peateemadele õpetaja jutustuses, mida võib täiendada, vajaduse korral ka kärpida, arvestades klassi koosseisu ja arenemise taset. Peaasi on, et kõnealused teemad oleksid sisult ja ettekandelt õpilastele arusaadavad ja huviäratavad. Selleks peab õpetaja tarvitama õiget, lihtsat, selget, piltlikku väljendusviisi, mis on vaba abstraktsetest ja võõrkeelsetest sõnadest, ka üldsusele tundmatuist neologismidest. Ettekanne peab olema näitlik, kusjuures õpetaja kasutagu kõiki tema käes olevaid vahendeid: kaarte, pilte, mudeleid, ülesvõtteid, albumeid, raamatute illustratsioone, valguspilte, muuseumi kogusid (kus

see on kättesaadav)- ekskursioone, ajaloolugemikke, kriiti ja tahv-
lit jne.

Kasvatuslikku eesmärki taotelles tuleb kursuse kestes eriti rõhu-
tada positiivseid ja üllaid jooni eesti rahva iseloomus ja üksikute te-
gelaste juures. Loomulikult ei saa surnuks vaikida ka mõningaid ei-
tavaid külgi ja negatiivseid nähtusi minevikus või ka olevikus, kuid
nende juures ei tarvitse pikemalt peatuda. Rahvusliku kasvatuselise mõ-
te seisneb just oskuses äratada ja süvendada lapses isamaa-armas-
tust ja armastust oma rahva mineviku ja oleviku vastu.

Eesti ajaloo kordamiskursuse (prog. V ja reaalk. III kl.) eesmär-
giks on anda lühike, selge, kokkuvõtlik pilt eesti rahva arenemiskäi-
gust, alates kõige vanemast ajast kuni käesoleva ajani. Muutused
eesti rahva etnograafilistes ja poliitilistes piirides, võõraste võimude
vaheldumine kuni Eesti riikliku iseseisvumiseni, majanduselu mit-
mepalgeline areng, muutused rahvastiku koostises ja vaimse elu
peavoolud on selle kursuse sisuks. Välissündmused on vaid raamis-
tikuks sellise sisearengu käsitlusele ja neid meenutatakse vaid lühi-
dalt, toetudes esimese kontsentri faktilisele materjalile. Igas ajajär-
gus (Muistne Eesti iseseisvuse aeg, Ordu-aeg, Poola-, Taani-, Rootsi-
ja Vene-aeg, Eesti iseseisvuse aeg) rõhutatakse territoriaalset kuu-
luvust, majanduselu peanähtusi, rahvastikku, halduskorda ja kul-
tuuri (sõna kitsamas mõttes) selgema ülevaate saamiseks tähtsama-
test momentidest eesti rahva arenemises kui ka kodumaa kogu elu
arenemisprotsessist. Aine käsitlus peab olema objektiivne, üldistav,
detailidesse valgumata ja vaba raskepärasest teaduslikust termino-
loogiast.

Eesti ajaloo kolmanda kontsentri (gümnn. I—III kl.) ülesandeks
on pakkuda võimalikult täieline, terviklik ja süstemaatiline ülevaade
eesti rahva pidevast arenemiskäigust, alates muinasajaga ja lõpetat-
des tänapäevaga. Täiuslikkus, terviklikkus ja süsteem nõuab, et eesti
ajaloo kursuses ühteviisi põhjalikult käsitletaks poliitilisi sündmusi
(vaenulikku või rahulikku läbikäimist naabritega, lepinguid jne.),
majanduslikku elu (põllundust, tööstust, kaubandust), ühiskond-
likku korda (seisusi ja nende vastastikuseid vahekordi, õigusi ja ees-
õigusi), kultuuri (kirjandust, teadust, kunsti, usundit) ja tähtsate
meeste elulugusid. Selged ja täpsed teadmised poliitiliste sündmuste
käigust peavad aitama aru saada siseelu arenemisest ja teiselt poolt
—sisemiste rahvaelu kultuuriliste jõudude silmaspidamine aitab sel-
gitada, kuidas eesti maa ja rahvas kisti vaenulikesse või rahulikesse

suhtlemis- ja naabritega ja teiste rahvastega. Suurmeeste elulugudes tuleb rõhutada isiku tähtsust, ajajärgule iseloomulike joonte peegeldumist ühes või teises isikus ja ajaloolist tausta, millel tuli tegutseda ühel või teisel riigimehel (resp. rahvamehel, õpetlasel jt.).

Kui juba elementaarkursuses oli nõutav side üksiksündmuste vahel, siis seda suuremal määral nõutakse geneetilist sündmuste käsitletu ja kausaalsuhete rõhutamist süstemaatilises eesti ajaloo kursuses. Oletustest ja õpetlaste lahkavastandustest mõnes küsimuses tuleb võimalikult hoiduda, pakkudes õpilastele üldtunnustatud eriteadlaste vaateid ja seisukohti kindlas, jaatavas kõneviisis. Ka süstemaatilise kursuse käsitlemisel on tarvis silmas pidada näitlikustamist, selleks igasuguste vahendite kasutamist (vt. seletuskiri elementaarkursusele). Et süstemaatiline kursus langeb gümnaasiumi klassidele, õpilaste küpsemasse ikka, siis võib õpilaste isetegevuse õhutamiseks ja oma jõu proovimiseks kasutada referaatide süsteemi, siiski väga ettevaatlikult, et selle all ei kannataks süstemaatilise kursuse üksikosade võrdse täiuslikkusega läbitöötamine. Kogu klassikursuse jaotamist referaatideks (dalton-plaani jt. meetodite järgi) ei saa soovitada Eesti oludes (klasside koosseisu ülekorromatuse, teadusliku kirjanduse vähesuse jtp. tõttu), vaid aegajalt võib kursuse käsitlemise mitmekesisustamiseks ja elustamiseks lubada lühireferate, millele järgneksid läbirääkimised veel samal päeval (resp. tunnil).

Süstemaatilise kursuse käsitlemine peab hariduslike eesmärkide kõrval taotlema ka kasvatuslikku ideaali. Laskumata sihilikule sündmuste moonutamisele või isikute liigsele idealiseerimisele, tuleb käsitleda eesti rahva ajalugu sügavpatriootilises vaimus selle sõna parimas tähenduses, virgutades tahtevõimelisi ja tegutsemishimulisi noori tulevikus „elama ilusale Eestile, kasvama kaunile kodule“.

Jutustades meie kodumaa vanimaist asukaist ja muinaseestlaste elust-olust, on soovitatav ajaloolisi seletusi siduda arheoloogiaga ja tähtsamate arheoloogiliste leidudega kivi-, pronksi- ja raua-ajast, toetudes Harry Moora'le jt. (vt. koguteos „Eesti ajalugu I“, EKS-i väljaanne). Leidude, mõningate suusõnaliste ja kirjalike allikate põhjal selgitatagu eestlaste vaenulikke ja rahulikke kokkupuuteid naabritega ja seoses sellega sõjapidamisviise, relvastust, maakaitset, kaubanduse keskusi, kaubaartikleid, ühiskondlikku korda, seisusi jne.

Seoses eestlaste kristianiseerimisega ja taaraismi taandumisega tuleb hoolega selgitada kõiki neid poliitilisi, sotsiaal-majanduslikke

ja kultuurilisi tagajärgi, mis kaasnesid eestlaste maa vallutamisega, rahva alistamisega ja ristiusustamisega.

Muistse Eesti Vabadussõja käsitlemisel on tarvis võrrelda vastaspoolte sõjajõude, sõjatehnikat, relvastust, sõdijate moraalsel taset jne. (vrd. H. Kruus, „Eesti ajalugu I“, EKS-i koguteos).

Orduaja iseloomustamisel kirjeldatagu selleaegset maajagamist, halduskorda, maahärrade eluviise ja eesti rahva järkjärgulist vaesustumist ning lõpuks sunnismaisusse langemist.

Reformatsioonist Liivimaal ei tule jutustada ainult kui vastukajast Lääne-Euroopas arenevaile sündmusile, vaid näidatagu selle liikumise kohapealseid põhjusi ja selgitatagu reformatsiooni osatähtsust orduriigi languses ja muutusis vaimse elu alal.

Eestlaste elujärjest nii ordu-ajal kui pärast seda mitme võõra võimu all (Taani, Poola, Rootsi, Vene all) tuleb jutustada alati nii, et esiplaanil oleks kogu aeg eesti rahva arenemiskäik, aga võõraid võime puudutataks vaid niivõrd, kuivõrd see Eesti ja rahvusvaheliste suhete ja olude mõistmiseks on hädavajaline; eriti on tarvis silmas pidada, et eesti rahva ajalugu ei muutuks Balti saksa ajalooks või mõne teise omaaegse meie maad valitsenud rahva ajalooks.

Ülim aeg on kõigil eesti õpetajail, eriti vanemast generatsioonist, ümberorienteerumiseks „halva“ Poola-aja ja „vana hea“ Rootsi-aja hindamisel (vt. dr. J. Vasara artikkel „Ajaloolises Ajakirjas“ 1930 jm.).

Vene ajast, mis ajaliselts meie olevikule kõige lähemal seisab ja mõjutusilt eesti elu korrastamisel (kohtud, seadustikud, kirjandus, kunst jpm.) kõige tugevam on, tuleb üksikasjalisemalt jutustada, rõhutades eesti rahva visa ja sitket passiivset ja aktiivset vastupanu venestamisele ning järkjärgulist eestlaste vabanemist (pärisorjusest, teoorjusest, venestamiseprüüdeist) kuni riikliku iseseisvumiseni, toetudes prof. H. Kruus'i õpperaamatule „Eesti ajalugu kõige uuemal ajal I—II“ (vrd. ka sama autori „Eesti ajaloo lugemik III“).

Ehkki mitmed momendid kaugemast minevikust (Eesti muistne iseseisvuse aeg, Muistne Vabadussõda, 1343.—5. a.a a. Vabadusvõitlus, Kolovere mäss, Stephan Raabe, Pühajärve ja Mahtra „sõjad“, Eesti ärkamisaegsed rahvamehed jt.) loovad soodsa aluse rahvustunde ja iseteadvuse äratamiseks, siiski iseäranis ülevaid momente saab Eesti Vabadussõjast 1918—1920 ja ainelisist ning vaimseist saavutustest Eesti riikliku iseseisvuse ajal, mida tuleb kasutada tõelise ja sügava patriistismi istutamiseks koolinoorte südamesse, jää-

des selle juures kindlasti ustavaks teaduslikult-objektiivsele ajaloo käsitlusele. Elav, kirglik isamaarmastus on meid sajandite jooksul mitmesuguste risttuulte keerises alal hoidnud ja ei ole lasknud uppuda saksa ega slaavi merre, vaid on viinud sinna, kus meie praegu oleme. Seda põlevat isamaarmastust tuleb ajalooõpetajail leegitseva tunglana alati käes hoida ja igale õpilasele ulatada nüüd ja tulevikus.

*

Üldajalugu (prog. III—V ja reaalk. I—III kl.) esimeses kontsentris tuleb käsitleda üldjoontes niisama konkreetselt (sisult) ja elavalt ning näitlikult (ettekandelt) kui eesti ajaloo elementaarkursustki, hoidudes õpilaste mälu koormamisest sündmuste, faktide, nimede ja kronoloogiliste daatumite rohkusega, kuid laskumata konspektiivsusse ja abstraktsusse. Et aga laste vanus sel astmel on suurem kui progümnaasiumi I ja II klassis, siis õpetaja ettekandes üksikud peatükid olgu niivõrd tihedalt üksteisega seotud, et üksikpiltide kogu seeriast järgneks nagu iseenesest selge ettekujutus pidevast, järkjärgulisest, reeglipärasest ajaloo protsessist nii üksikrahvaste kui kogu inimkonna arenemiskäigus.

Sissejuhatavas osas, kasutades ära juba eesti ajaloost tuntud muistisi ja täiendades neid ajalooliste mälestusmärkidega teiste rahvaste asukohtadest, juhita õpilaste tähelepanu looduslikele tingimustele ja üldisele miljöole, millest sõltuvalt tuli tegutseda ja areneda ühel või teisel rahval maakeral. Arheoloogiliste leidude demonstreerimise kõrval tuleb õpetaja jutustuse elustamiseks ja dokumenteerimiseks ohtrasti kasutada kirjalikke ajalooallikaid, tarvitades M. Auli, P. Haliste, H. Kruusi jt. eestikeelseid lugemikke või tehes tõlkeid võõrkeelseist allik- ja teatmekogudest. Kui koolis ei leidu küllaldaselt piltide, tabelite ja mudelite kogusid ega aparate diapositiivide või raamatust piltide näitamiseks, siis paratamatult peab läbi ajama õpperaamatus leiduvate piltide ja joonistega, juhtides õpilaste tähelepanu just sellele, mida tahetakse pildi abil tõestada või illustreerida.

Vana Idamaa rahvaste poliitiline ajalugu (prog. III ja reaalk. I kl.) olgu minimaalne, kuid kultuurilooline pilt Egiptuse vana-, kesk ja uue-aja elu iseärasustest, Vana-Babüloonia riiklusest ja vaimsest elust, Assüüria võimutsemisest ja Uus-Babüloonia kuningriigist, ka foiniiklastest ja pärslastest peab olema niivõrd selge, et õpilane igal

ajal võiks kirjeldada idamaise kultuuri hälli ja selle kultuuri keskuste nihkumist teisale koos selle kultuuri kandjate ja tegelastega. Jälgides pea joontes riikliku elu korraldust, ühiskondliku elu koostist, rahva elatisvõimalusi ja -vahendeid, haridust, usundit jne., on tarvis otsida ja leida ühiseid ning erinevaid jooni üksikrahvaste omadusis, eluviisides ja selles kultuuripärandis, mis nad (Vana Idamaa rahvad) on jätnud järeltulevatele põlvedele, eeskätt kreeklastele ja roomlastele ning viimaste kaudu kogu Euroopa rahvastele.

Kreekamaa ajalooline geograafia ei pruugi olla detailne, kuid küllaltki iseloomustav, et esile tõsta Balkani poolsaare iseärasusi ja viimaste mõju maa asustamisele ja rahva kultuurilisele arenemisele. Kreeka kolonisatsiooni suundi ja asumaade suhteid emamaaga võib pikemalt selgitada, rõhutades riiklikku killustumist, aga sealjuures haruldast rahvuslikku ühistunnet (usundi, keele, kommete, oraaklite, ühispidustuste jm. kaudu).

Sparta riikliku korra põhjal on võimalus seletada, missugune on aristokraatlik vabariik ja selle erinevus idamaistest monarhiatest, kuna Ateena riigikorra käsitlemisel on paras juhus tutvustada õpilasile demokraatlikku vabariiki.

Seoses Kreeka-Pärsia sõdadega võib toonitada seda, millist mõju need avaldasid kreeklaste rahvustunde ja iseteadvuse tõusule ning vaimsete võimete arengule. Periklese õilis isiksus kerkigu esile tema mitmekülgsest heategevusest ja hoolekandest oma kodulinna kaunistamisel ja esiletõstmisel teiste linnriikide keskel.

Peloponnesose sõja komplitseeritud põhjusi ei tarvitse esimeses kontsentris esile tuua, jätkub vaid erineva riigikorra ja hegemoonia taotluse mainimisest, sõja tähtsamate momentide ja Alkibiadese isiksuse kirjeldamisest. Sparta võimuletulekust jutustades kriipsutagu alla tema omakasupüüdlikkust, lähenemist Pärsiale ja häbisvat Antalkidase rahu.

Peatudes Makedoonia tõusu ja Philippose juures, on sobiv iseloomustada Demosthenest, kellesse olid keskendatud vana-kreeka kõlbelised ja patriootilised tunded ja iseloomu omadused. Aleksander Suure puhul ei tule rõhutada niivõrd tema fantastilisi kavatsusi ja muutunud vaadet barbaritele, kuivõrd tema vallutustega kaasnenud hellenistlikku kultuuri ja selle levikut.

Itaalia looduse ja geograafilise asendi ning maajaotuse kohta on kehtiv seesama, mis on üteldud Balkani poolsaarest (Kreekamaast).

Jutustuses Rooma seisustest ja plebeide raske olundi osalisest parandamisest Servius Tulliusi reformi kaudu on sünnis kõrvutada viimase uuendusi Soloni reformiga Ateenas. Rooma vabariigi asutustest ja ametnikest ühes nende funktsioonidega tuleb nimetada vaid tähtsamaid, nagu: senat, konsulid, rahvatribüünid, diktaator jt.

Rooma ekspansiooni puhul on kohane moment peatuda roomlaste sõjaväe korralduse, relvastuse, isikliku vapruste ja sõdade tagajärgede juures (suhted lepinglastega ja provintsidega), eriti orjade arvu suurenemise, väikemaapidajate laostumise ja proletariaadi tekkimise juures. Vennaste Gracchus'ite reformidest mainitagu peamiselt maaseadust, mis taotles proletariaadi kaotamist.

Lühidalt näidates vabariigi vaibumist kodusõdade keerises, tuleb Rooma keisririigi ajast tähistada järkjärgulist keisrite võimu kasvu, alates Octavianus Augustuse printsipaadiga ja lõpetades Diocletianus-Constantinuse reformidega (dominaadiga), tungimata üksikasjalisemalt vahepealsete keisrite tegevusse, välja arvatud Nero, esimesed Flaviused, Trajanus, Hadrianus ja Marcus Aurelius ning nende suhtumine ristiususse.

Rahvaste rännaku juures, hoidudes peensustest, võib pikemalt peatuda läänegootide ja Frangiriigi kujunemise ja valitsemisüsteemi juures.

Bütsantsi keisritest Justinianus Suurest, Herakleiosest ja Leon III tõstetagu esiplaanile nende võitlusi naabritega riikliku iseseisvuse ja puutumatusse säilitamiseks ja sisepoliitilist tegevust, eeskätt seadusandlust.

Muhamedist ja tema järeltulijatest, araablase maadevallutustest, ainelisest ja vaimsest kultuurist, nagu kogu keskaja kursusest, antagu lühike ülevaade, arvestades lühikest õppeaega (1 semester à 2 tundi nädalas) ja õpilaste vaimset arenemistaset puberteedi ajajärgus.

Feodalismi käsitlemisel pakutagu üksikuid konkreetseid pilte omaaegsest rüütlite, vaimulike ja talupoegade elust, jättes feodalismi komplitseeritud poliitiline ja sotsiaalmajanduslik struktuur keskaja teise kontsentrisse (gümn. kl.).

Paavsti võimu kasvust ja võitlusest investituuri pärast Gregorius VII ja Innocentius III ajal on tähtis alla kriipsutada paavsti võimu kulminatsioonitippu jõudmist XIII sajandil, mis puudutas ka meie kodumaad (Mõõgavendade ordu asutamine, maa kristianiseerimine jne.).

Ristisõdadest tuleb peatuda eeskätt esimesel ja neljandal ristisõjal ning ristisõdade tähtsusel ja tagajärgedel, tõmmates paralleele ka varem õpitud eesti ajaloo kursusest.

Rahvusriikide — Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa — iseloomustamisel tuleb tõmmata selged piirjooned nende riikide omapära ja erinevuse vahel. Slaavi rahvastest tavaliselt pikemalt peatutakse idaslaavlaste (resp. venelaste) kui eestlaste naabrite juures, Vene riigi rajamise, ristiusustamise, killustumise ja tatari ikke alla satumise juures; lühemalt mainitakse lõunaslaavlaste rajatud riike ja Bütsantsi langust.

Uue-aja nähtusist (prog. IV ja reaalk. II kl.) tutvustatakse humanismi ja renessansi esindajate elulugusid ja uusi suundi toleaeegses kirjanduses ja kunstis, näidates ms. ka seda, kuidas humanism ja renessanss aitasid kaasa reformatsioonile.

Reformaatorite aatelised isiksused aidaku selgitada reformatsiooni (usunute) vajadust, selle mõtet ja üldist käiku, kusjuures reformaatorite õpetusi tuleb võrrelda isekeskis ja näidata nende erinevust katoliku kiriku õpetusest. Vastureformatsiooni osas aga tuleb jutustada mitte ainult katoliku kiriku võitlusmomentidest protestantismi vastu, vaid ka katoliiklikust reformatsioonist, s. o. katoliku kiriku uuenemisest ja tervenemisest katoliiklaste eneste algatusel.

Ususõdade ja üldse uue-aja sõdade käsitlemisel (30-a. sõda Saksamaal, revolutsioonиаegsed ja Napoleoni sõjad Prantsusmaal, Maaõõmasõda) ei tarvitse tungida diplomaatilistesse keerdkäikudesse ja lahingutegevuse üksikasjadesse, vaid rõhutatagu peapõõhjusti, tähtsamaid momente ja tagajärgi.

Renessansist ja reformatsioonist tõuke saanud kirjanduse, teaduse ja kunsti suurtest edusammudest 17.—18. sajandil tähistatagu silmapaistvaid verstaposte seoses nimekate õpetlaste ja kirjanikega, nagu: Descartes, Bacon, Newton, Locke, Voltaire, Montesquieu, Rousseau jt.

Rahvusvaheliste suhete jälgimisel Prantsuse Suure revolutsiooni ajal on tarvis selgitada vahet revolutsioonиаegsete ja endiste (vanakorra-aegsete) sõdade vahel, mis mitmeti aitab seletada Prantsusmaa tookordset (s. o. revolutsioonиаegset) edu.

Demokraatia edukäiku 19. sajandil (prog. V ja reaalk. III kl.) peab jälgima suurtes joontes, gruppeerides seda 19. sajandi arenmiskäigu tähtsamate momentide ümber, nagu: Viini kongress, 1830.

aasta ja 1848. aasta revolutsioonilised liikumised, parlamendi reformid Inglismaal, Itaalia ja Saksamaa ühinemine.

XX sajandi sündmuse tuleb siduda Maailmasõjaga, selle eellooga ja järellainetusega.

*

Üldajaloo teine kontsenter (gümnn. I—III kl.) on mõeldud esimese kontsentri kordamiseks, täiendamiseks ja süvendamiseks. Selles kursuse osas õpilaste tähelepanu juhitakse riikliku elu tekkimisele, muutumisele ja püsivusele seoses sotsiaalmajandusliku ja vaimse elu arenemisega üksikute rahvaste juures ja kogu inimkonnas. Analüütilis-sünteesilise meetodi rakendamist täies ulatuses võimaldab siin õpilaste üldareng ja esimeses kontsentris rajatud kindel konkreetne alus. Eriti tähtis on üksikasjaliselt peatuda antiikkultuuri elulisemate ja väärtuslikumate saavutiste juures nii kirjanduses, teaduses kui kunstis, näidates antiikkultuuri sidet ühelt poolt Vana Idamaa kultuuridega, teiselt poolt aga ja seda rohkem — kesk-, uue ja uusima aja kultuuriga. On väga soovitav, et õpilased ise tutvuksid vahenditult antiikaja mälestusmärkidega või nende koopiatega kujudena, piltidena, trükistena jne.

Keskaja kultuurrahvastest ja riikidest peatähelepanu koondatakse Bütsantsile, kus antiikkultuur elas hellenismi näol edasi, ammutades uusi sugemeid ristiust. Kiriku suure osatähtsuse tõttu Bütsantsi elus tuleb peatuda munklusel, vaimuliku kirjanduse, õiguse ja ajalooteaduse juures. Bütsantsi keisrite autokraatlikku võimu iseloomustades on tarvis rõhutada ms. just nende seadusandlust, mis mitmeti on olnud eeskujuks hilisemaile seaduseandjaile, ja ehituskirge (Hagia Sophia jt.), mis on rajanud uue, omapärase (nn. Bütsantsi) stiili.

Islami tekkimise ja levimise juures on tähtis selgitada araablaste kultuuri eklektilist iseloomu, kultuurlaene hellenistlikelt riigelt, Uus-Pärsias, Bütsantsist jm.

Lääne-Euroopa riiklust, sotsiaalmajanduslikku ja kultuurilist elu tuleb vaadelda lääninduse taustal, millest antakse täieline ja selge pilt kui keskaja tüüpilisemast nähtusest (katolitsismi kõrval). Feodalismi langust tuleb põhjendada uute nähtuste esilekerkimisega, nagu: linnade tekkimine Lääne-Euroopas, uued majandusvormid (rahamajandus), uus seisus (linnakodanlus), uued riigivormid (seisulik

monarhia) jt., mis tõrjuvad eemale varasemat keskaega iseloomustavad nähtused.

Keskaja teooriad universaalsest (katoliku) kirikust ja universaalsest riigist (Saksa Rahvuse Püha Rooma riik) aitavad selgitada paavstide võitlust keisritega (investituuritulid).

Keskaja vaimsest kultuurist paremaks arusaamiseks aitavad kaasa mõned katkendid kirjandusest ja reproduktsioonid romaani ja gooti stiili ehitusist ja ornamendist.

Uue-aja kursuses peahuvi koondub juba keskaja lõpul toimunud muutusile riiklikus, ühiskondlikus, majanduslikus ja hariduslikus elus ja nende nähtuste edasiarendamisele. Peatükis humanismist antakse süvendatud ja avardatud (võrreldes esimese kontsentriga) käsitelu humanistlikust liikumisest kui inimõtte sekulariseerimisest kiriku eestkoste alt. Itaalia humanistidest tutvunetakse Dante, Petrarca, Boccaccio, Lorenzo Valla ja Macchiavelli loominguga. Renessansi suurmeistritest on jutt Donatello'st, Leonardo da Vinci'st, Michel Angelo'st, Raffael'ist, Tizian'ist jt.

Humanistide tegevust Prantsusmaal, Inglismaal ja eriti Saksa maal tuleb siduda kirikliku reformi küsimusega (reformatsiooniga).

Reformatsiooni põhjusi valgustatakse igakülgselt, peatudes ka eelreformatorite tegevusel ja reformitaotlusil kirikukogude poolt. Reformatsioonile teetasandajatena nimetatagu tähtsaid leiutisi (paber, trükikunst, kompass) ja maade avastusi (Ameerika) ning nende tagajärgi. Reformatsiooni käsitlemisel tuleb silmas pidada peale luterianismi veel kalvinismi, anabaptismi ja teisi usulahkusi ühes nende õpetuste erinevusega üksteisest ja katoliku kirikust. Peale usuliste tegurite on tarvis selgitada poliitilisi ja sotsiaalseid tegureid reformatsioonilises liikumises.

Vastureformatsiooni puhul tuleb iseloomustada katoliiklaste igasuguseid võitlusvahendeid protestantismi vastu ja katoliku kiriku enese taassüüdi ja reformeerimist. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni ajajärgu kiiremaks läbivõtmiseks võib ära kasutada eelmises (I) gümnaasiumi klassis usuõpetuse tundides omandatud teadmisi.

Reformatsiooni ja vastureformatsiooni ajajärgus kujunenud absolutismi üksikasjaliselt jälgitagu Prantsusmaa riikliku korra ja valitsemissüsteemi põhjal (Richelieu, Louis XIV).

Stuartide valitsusaega Inglismaal tuleb vaadelda kui kestvat võitlust parlamendi- ja kuningavõimu vahel, kusjuures võitjaks jäi parlament, pärandades inglastele (ja eeskujuks teistele) tänapäe-

vani kehtivad seadused (Petition of Rights, Habeas Corpus Act, Bill et Declaration of Rights).

„Vana korra“ (ancien régime) vaatlemisel otsitagu aegunud feodaalnähtusi Lääne-Euroopas ja rõhutatagu selle („vana korra“) vastu võitlust alustanud valgustusaja kirjandust, sidudes 18. sajandi kirjandust oma eelkäijaga 16.—17. sajandil ja siis tehtud tähtsate astronoomiliste leidudega ja seadustega, loodusteaduse edusammude ja filosoofiliste probleemidega. Poliitilisest kirjanikest tutvustatagu Hugo Grotius't, Thomas Hobbes'i ja John Locke'i kui prantsuse valgustuse eelkäijaid ja mõjutajaid. Prantsuse suurkirjanike Voltaire'i, Montesquieu ja Rousseau kõrval mainitagu ka entsüklopediste ja füsiokraate, rõhutades nende kui ka suurkirjanike poliitilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja usundilisi vaateid ja ideaale. Lühidalt selgitatagu valgustust ka Itaalias, Šveitsis, Saksamaal ja Venes.

Valgustatud ainuvalitsuse käsitlemisel juhitagu tähelepanu „vana korra“ reformeerimisele piiramatu ainuvalitsejate algatusel (Preisil, Austrias, Venes).

Inglismaa oludest 18. sajandil rõhutatagu Act of Settlement'i sisu, parlamentaarse korra kujunemist, asumaadepoliitikat (USA tekkimine), tööstuslikku revolutsiooni ja selle kaasnähteid, mis hiljem mõjutas Euroopa mandririike.

Prantsuse Suure revolutsiooni tulemisest nimetatagu sotsiaalseid ja poliitilisi uuendusi, mis osalt jätkusid Napoleoni ajal.

Viini kongressile kaasnenuid ja järgnenud kultuurreaktsiooni ei tule võtta ainult tagasiminekena „vana korra“ juurde, vaid mitmeti ka korrektiivina 18. sajandi teooriaile.

Liberaalsed voolud 19. sajandil tuleb siduda rahvuslike liikumistega, eriti Itaalias ja Saksamaal, kus toimus lõplik ühinemine, aga ka slaavlaste, soomlaste, eestlaste ja teiste juures puhkenud „ärkamis“-liikumistega.

19. sajandi teisel poolel asetleidnud majandusliku elu hiigla edusamme, tehnika arenemist, uute liiklemisteede levikut, suurriikide koloniaalpoliitikat ja seoses sellega rahvusvaheliste suhete ja liitude (kolmikliit, entente jt.) kujunemist tuleb üksikasjaliselt ja igakülgset valgustada.

Imperialismiga kaasas käinud militarism, mis viis kogu maakera sõjakeerisesse, Maailmasõtta, leidku tarvilist ja õiglast hindamist rahuaate seisukohalt. Maailmasõjale järgnenud muutusist rahvaste

elus, eriti Euroopas, ehkki need sündmused ei ole veel kõikjal teaduslikult kontrollitud ja kristalliseerunud (ajaliselt lühikese distantsti tõttu), antagu siiski lühike, selge pilt, et õpilased teadlikult võiksid suhtuda kaasaja ja lähima mineviku ajaloolistesse suursündmustesse ja probleemidesse ning sihikindlalt töötaksid maailmarahu kasuks (koos Rahvasteliidu püüdlustega).

*

Isiklikult näeksin heameelega, et ajaloo õppekavade seletuskirja koostamine ja sõnavõtmine antaks hr. hr. proff. H. Kruusi ja P. Tarveli vilunud kätte, kes „on kodus“ nii ajaloo filosoofias kui -probleemistikus ja on tuntud ilukõnelejad ja sõnameistrid omal alal, ja seda mitte ainult oma otseses töös, Tartu Ülikooli filosoofia teaduskonna kandvaimate jõududena, vaid ka keskkooli ja gümnaasiumi ajaloo õpperaamatute autoritena.

A. VELMET

Koolilaulmise meetodeist

Kui kõneleme koolilaulmisest, siis peame teadma, et spetsiaalne muusikaõping ja kooli laulu- ja muusikaõping on kaks täiesti erinevat asja. Kui spetsiaalses osas küsimus jaguneb veel mitmeks alaliigiks, siis üldharidusliku kooli piirides ei tule see olukord kõnesse, vaid arusaadavalt lähtutakse üldisemast seisukohast — rakendada laulu ja muusika sisulisi väärtusi isiksuse kujundamisele. Arusaadavalt on sihtide erinevusest sõltuvad ka aine käsitusviisid. Et aga lauluõpetust viia kindlatele tulemustele, selleks on meetodilisele osale vaja kindlat teaduslikku alust ja avarat pinda, mis viib aine käsitluses sihikindlusele.

Arvestades praegusaja muusikalise kasvatuse sihte ja nõudeid on vähe tunda ainult mõningaid laule, vaid peame jõudma ka mõnevõrra arenenud maitsele. Ent sellestki on veel vähe. Et kasutada täiel määral neid võimalusi, mida praegune aeg on suuteline pakkuma, peab tundma teatud ümmaral kujul ka mõningaid üldisi küsimusi.

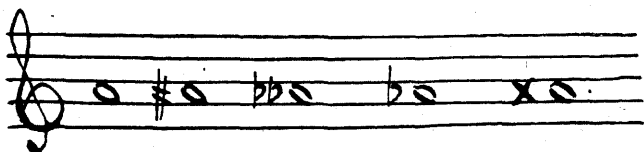
Enne kui asume vaatlema mitmesuguseid koolilaulmise meetodeid, juhime tähelepanu ühele erilisele olukorrale. Pole saladus, et laulmine on aine, mida võib väga halvasti teha, ilma et sealjuures

midagi katki oleks, kuid ometi on ta palju raskem käsitleda kui paljud teised ained. Kui kooliuuenduse liikumine on haaranud aine käsitlust juba üsna põhjalikult, siis on ikkagi veel palju laulutunde, mis oma meetodilt kuuluvad väga kaugesse minevikku. Mulle tundub, et asja eduks peavad paljud omi seisukohti revideerimisele võtma.

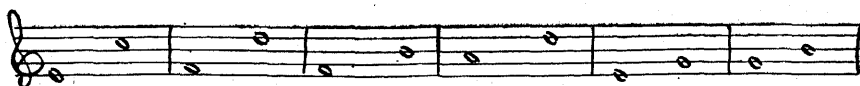
Arvatakse, et sääraseid kergeid tunde, nagu on laulutunnid, ei tuleks palju anda ühele õpetajale, vaid need kui kergemad tulevad jagada õpetajate vahel. On selge, et siin on vale seisukohaga tegemist. Ei ole põhjust vaielda seiga üle, et ühel on see või teine aine raskem või kergem, see oleneb aine meeldivusest, aine tundmisest ja lõpuks on see maitse küsimus, aga maitse üle ei vaielda. Kui tahe-takse ühte tööd hästi teha, siis on see alati raske, vähemalt hoolt ja energiat nõudev.

Keskaja muusika-ajalugu tunneb erilist dirigeerimist, mis näitab peale tempo ka toonide liikumist (kiromaania). Hiljem tekkis neumade kiri (neuma = märk), kusjuures need ei märkinud mitte toone, vaid toonide rühma; seejuures omasid need märgid ka rütmilist tähendust olenevalt teksti meetrilisest ehitusest, seega mitte taktide alusel. Hucbaldi (X s.) katsetuste tagajärjel hakati neumasid märkima joontele, kus iga joon ja joone vahe tähendas ainult üht kindlat tooni. Guido Aretinus (XI s.) arendas sellest teatud süsteemi, mis oma olulistest osades on maksev tänapäevani.

Nüüd satume huvitavale olukorrale. Kui praegusajal toonide vahekorrad on arenenud kromatismi, siis noodistamise süsteem on jäänud muutmata. Kui Aretinuse ajal iga joon ja vahe andis ruumi ainult ühele toonile, siis nüüd peavad nad andma ruumi mitmele erinevale toonile. Näiteks:

Selle n. ö. vananenud notatsiooniga on jäänud heliliste vahekordade kujutamine noodis väga ebatäpseks. Nii ei saa meie visuaalselt määratleda täpset intervallide suurust. Näiteks:

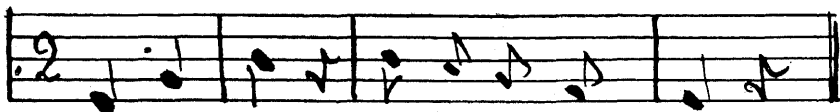
väike sekst suur sekst suurend. kvart puhas kvart väike tert suur tert

Nende intervallide erisugususe puhul jääb ometi noodipilt sarnaseks. (Väike sekst ja suur sekst, suurendatud kvart ja puhas kvart jne.) Need ongi olukorrad, mis lastele tekitab otse ülesaamatuid raskusi. Need on ühtlasi ka põhjused, mis on tekitanud lauluõpetuses mitmesuguste vaadete tekkimist. Asugem järgnevas nende vaatlemisele.

Põhimõtteliselt lasevad õppemeetodid endid kahte rühma liigitella: 1) absoluutsete helikõrguste meetod ja 2) helisuhete relatiivsusele põhjenev meetod, mis opereerib ainult toonisümbolitega. Viimast olukorda põhjendatakse sellega, et inimene oma teadvuses ei oma kindlat sidet absoluutsete helikõrguste suhtes. Samuti pole üks viis ainult teatavate nootide (absoluutses mõttes) järjestus, vaid seda võidakse transponeerida igasse vajalikku helitõugu. Sellepärast on tähtis toonide relatiivsuse tajumine, ütlevad selle meetodi pooldajad. Vaatleme seda lähemalt.

Nimetatud meetod on inglase algupära, kus ta on tuntud Tonica-Solfa meetodina. Inglismaalt levis see Saksamaale ja on seal tuntud Tonika-Do meetodina. Soomes ja meil nimetatakse sama meetodit analüütilis-süntheetiliseks meetodiks.

Selle meetodi omapära on see, et kõik küsimused tulevad kõnesse relatiivselt, nii noodi — kui ka rütmiõpetuses. Näiteks, tuntud lastelaul — Üks, kaks, kolm — võidakse noodistada järgmiselt:

Üks, kaks, kolm, lennab tuhk ja tolm!

Rütmiõpetuses seisab relatiivsus selles, et $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ jne. taktide asemel käsitletakse vaid 2. ja 3. osalisi takte, nagu see nähtub ka eelnevast näitest. Neid põhikujusid harjutatakse lapsi kuulates eraldama. Nootidel puuduvad absoluutsed väärtused, vaid nimetused olenevad do seisukohast, teiste sõnadega — iga laulu põhitooni nimi on do. Siin ongi olukorra saladus, et lapsed juba neljanda klassi lõpupoole võivad laulda harjutusi mi mažooris (muidugi lapsed seda ei tea, et see on mi mažoor), kuna absoluutsete helikõrguste puhul vaevalt jõutakse säärastele tulemustele, sest helide absoluutsete kõrguste puhul peame laulma rohkem intervallide abil, mis osutubki takista-

vaks teguriks, kuna intervallid ei ole muusika primaarseid nähteid, vaid hoopis kõrvaline, teorias orienteerumiseks muusikateoreetikute poolt sissetoodud lisand. Tähtsamaks osutub aga arenenud tonaalsustunne, ja käesoleval meetodil on selle arendamiseks suuri eeldusi. Kui tonaalsustaju on seotud juba kindlate visuaalsete harjumustega, siis võidakse üle minna absoluutsetele helikõrgustele, mis esialgu on küll võõrastav, aga varsti harjuv.

Selle meetodi kohta on eestikeelset kirjandust ilmunud juba mitmel korral. Peale sellekohaste artiklite on koguni üsna põhjalik teos ilmunud tuntud soome muusikapedagoogilt V. Siukonen'ilt, E. Mesiäinen'i poolt eesti koolidele kohandatult. Võõrkeelsetest teostest oleksid soovitavad: Alfred Stier — „Stoffverteilungsplan für Gesangunterricht in Schulen auf Grund der Tonika-Do-Lehre“ ja Walter Kühn — „Schulmusik“. Tonika-Do meetodile sarnaneb Galin-Paris-Chevé (Prantsuse) numbrimeetod (Ziffernmethode). See ei ole küll laiemalt läbi löönud, kuigi ta aastal 1862 Fr. Th. Stahl'i poolt Saksamaale viidi.

Nootide asemel tarvitab numbrimeetod astmesümbolitena numbreid 1—7. Alteratsiooni märkidena tarvitatakse kriipsukest suunaga vasakult üles või alla. Numbrite nimetustena tarvitatakse tuntud silpe — do, re, mi jne., seejuures vokaal ä tähendab kõrgendust ja ö madaldust.

Järgmisena vaatleme inglase J. Hullah meetodit. Nn. Hullah-süsteem põhjeneb Guido silpidele, kuid dieeside ja bemollide puhul muutuvad silpide täishäälikud avarusastmelt, esimesel korral heledamaks, teisel tumedamaks, nii nagu seda kujutab järgnev tabel.

Do		do	re	mi	fa	sol	la	si	do
Do diees		da	ri	mis	fe	sal	le	sis	
Do bemoll		du	ra	me	fo	sul	lo	so	

Silpide mi ja si juures kõrgenduse korral ei ole vokaali i helendamine enam võimalik, mispärast mõlemale lisatakse juurde s. Niisiis — mis ja sis. Hullah meetod on laialt levinenud Iirimaa koolides.

Viimasena vaatleme sakslase Carl Eitz'i helisilbi süsteemi (Tonwort), mis lähtub täielikult absoluutseist helikõrgustist.

Kui ma artikli alul juhtisin tähelepanu helisuhete ebatäpsusele noodipildis, siis Eitz'i meetod tahab täpselt fikseerida helilisi suhteid

ja selle mõistmiseks leida võimalusi, kuigi noodistamise süsteem jääb ka tema juures samaseks. Ta jõuabki üsna headele tulemustele, mida püüan järgnevas kokkuvõtlikult esitada.

Vastandina juba käsitletud meetodeile, kus lähtuti enam-vähem Guido silpidest, tarvitab Carl Eitz hoopis uusi silpe. Tema heliredel kannab nimetusi:

Bi to gu su la fe ni bi.

Kromaatilise rea jaoks on tarvitusel konsonandid:

r m p d k.

Nüüd tuleb neid konsonante siduda eelmiste silpide vokaalidega vastavalt toonide funktsioonidele, s. t. konsonant tuleb siduda selle vokaaliga kuhu kaldub teatud juhttoon lahendusele. Näiteks: do diees — re| = ro — to; re diees — mi = mu — gu.

Esimeses näites do diees ja re juhttoonilist vahekorda näitab ühine vokaal „o“. Teises näites re diees ja mi juhttoonilist vahekorda vokaal „u“.

Selle süsteemiga on koguni märgitavad pütagoorilised komavahed.*)

Näiteks: sol diees — la bemoll = de — da.

Kreeka matemaatik Pythagoras (500 a. e. Kr.) ehitas säärase diatoonilise heliredeli, kus praegusaja dieeside ja bemollide enharmonia esines loomulikus puhtuses. Sellest nähtub, et sol diees on la bemollist pisut kõrgem (ligik. $\frac{1}{3}$ tooni). Neid toonide funktsionaalseid erinevusi näitab siin muutuv vokaal, kuna konsonant jääb samaks.

Siin peab sedastama Carl Eitz'i meetodi häid võimalusi täpsete toonivahekordadega tutvumisel, kuid ühtlasi ka selle raskepärasust, mis ei lase seda otseselt rakendada õppetöhe.

Missugune ülalkirjeldatud õppeviisidest oleks kõige otstarbekohasem kasutada? Voorusi ja ebavoorusi leiame muidugi igast meetodist, kuid arvestades praegusaja vaateid muusikalisele kasvatusesele, peame tunnistama liikuva do (Tonika-Do) meetodi suuri väärtusi, eriti algastmel. Sellel meetodil on muidugi ka mitmesugu-

*) Akustikas nimetatakse pütagooriliseks komaks seda vahet, mis esineb loomulikus puhtuses, näiteks sol diees, la bemoll ja teiste tempereerimise tõttu enharmoniliseks muudetud toonide vahel.

seid puudusi. Kõige kaaluvamana nimetaksin raskust, mis tekib üleminekul relatiivseilt astmesümboleilt absoluutseile helikõrgusile. See viimane aga sünnib alles algkooli viimastes klassides ja sellepärast ei tekita see enam suuri raskusi. Voorused aga, mis see meetod omab tonaalsustunde arendamisel — ja see on siin peaasi — ning selle kerge ja arusaadav rakendamine on teinud selle meetodi väga laialt tarvitataavaks.

Kes puudutatud küsimusis tahab põhjalikumalt sukelduda, neile võib lisaks eelmainitud teostele soovitada Carl Eitz'i „Das Tonwort“.

KOOLIÜENDUSNURK

B. REA

Testide tarvitamisest koolitöös

Testid on üle elanud oma argliku katsetamise ajajärgu ja ka oma kõrgkonjunktuuri ning näib, et nüüd on saabunud aeg, mil testimenetlus on võitnud endale stabiilse ja kindla koha õppetöös. Ei saa eitada, et testimenetlusel ei ole puudusi, veel enam seda, et teste kasutati paiguti liiga ühekülgsest. Test ei olnud ainult õpilaste ainsaks ja vääramatuks hindamisvahendiks, tema abil taheti hinnata ka õpetajate töö edukust. Seetõttu tekkis testide vastu liigagi tugev reaktsioon, nii et autoriteetselt poolt kavatseti isegi kuulutada testile täielist kadu. Selle asemel, et kaotada ilmnenu liialdused ja puudused, taheti „ühes pesuveega välja visata ka last ennast“. Heitluste ja vaidluste tagajärjena jäi test siiski püsima, kui üks objektiivsemaist ja ratsionaalsemaist hindamisviisidest. Tänapäeva mahukate õppekavade ja kiirenenud elutempo juures ei ole võimalik kulutada õpilaste teadmiste ja jõudluste kontrollile nii palju aega kui vanasti. Oleme sunnitud pühendama üha enam tähelepanu aja ja jõu kokkuhoiule ka õppetöös, säästma rohkem aega produktiivsemale õppetööle. Eriti tingivad seda liitklassid. Siin oleks lausa kuritegu kontrollida õpilaste teadmisi ja oskusi üksikute õpilaste „küsimis-kostmise“ eksami varal.

Loomulikult ei piirdu õpetaja õpilaste hindamisel ainult testi abil saadud andmetega, vaid võtab arvesse ka kirjandeid, esinemisi, osa-

võttu klassi ühisest tööst ja muid tähelepanekuid, kuid test (kui ta on õieti korraldatud ja ära kirjutamise võimalused vähendatud miinimumini) on vastuvaidlematult objektiivsem kõigist neist üldistest tähelepanekutest. On ka ekslik arvata, et aine testiga kontrollitakse ainult faktilisi teadmisi. Iga test annab ka teatavas ulatuses pildi õpilase üldisest arenemistasemest, sest ta nõuab tähelepanu, täpsust ja orienteerumisvõimet.

Testid ei ole ainult õpilaste teadmiste kontrolliks, vaid suurel määral ka õpetaja enda töö kontrolliks. Ei ükski teine moodus avasta nii selgelt õppetöö puudusi ja lünki kui testi analüüs. Kui juba 40—50% õpilastest jätvavad küsimuse vastamata või annavad vale vastuse, siis on õpetajale selge, et süü langeb käsitlusele ja vastavat osa tuleks uuesti selgitada või korrata.

Suur osa vaevastustest oleneb õpilaste puudulikust sõnavarast. Mõned näited looduseõpetuse alalt: „Hobust peab kohtlema kaertega“, „Lammas on iseloomult mäletseja“, „Nimetan ühe viisi sea-liha säilitamiseks“ — vastamata. Need näited avastasid, et sõnad „kohtlema“, „säilitama“ ja „iseloom“ olid osale õpilastest tundmatud ja kohustasid aineõpetajat pühendama tarvilikku tähelepanu sõnavara omandamisele ka eriainete tundides. Tavaliselt annavad selliseid vastuseid vähemarenenud õpilased, kel sõnatagavara on üldiselt väga piiratud, vahel on aga testi küsimus ehk ülesanne konstrueeritud liiga keeruliselt ja kunstlikult.

Väljendades testisaavutised punktides ehk protsentides reastame õpilased töötulemuste järgi ja selline hinnang on objektiivne. Raskesti tekitab aga testitulemuste kohaldamine meie ametliku 5-pallilise hindamisskaalale. Õieti tuleb seda teha algkoolis 4 korda aastas, s. o. teatelehtede ja koolitunnistuste andmise puhul, kuid sageli lapsed ja eriti lastevanemad ei ole rahuldatud relatiivse hinnanguga protsentides, sest neid huvitab iga tulemuse hinnang kooli või klassi lõpetamise seisukohalt. Testitulemuste ümberarvestamisel ametlikesse hindamissümbolitesse ei ole aga õpetajal kasutada kindlat, objektiivset pidepunkti. Õpetaja on idealist, hindab oma tööd tõsiselt ja pole imestella, kui ta kõiki testitulemusi, mis langevad alla poole 50%, hindab puudulikeks. Ta väljub seisukohalt, et ideaalne õpilane peaks täitma testi 100-protsendiliselt ja rahuldav peaks omandama vähemalt poole temale pakutavaist ja temalt nõutavaist teadmistest. Ent see seisukoht põhineb eeldusel, et õppekava vastab 100-protsendiliselt õpilase arenemistasemele ja võimetele ning kõik

testid on üheraskused ja samaväärsed. Need eeldused on aga fiktiivsed ja hindamine neil alustel osutub enamasti liiga nõudlikuks (see on, võib-olla, klassikursust kordama jäänute liiga kõrge %-i üheks põhjuseks). Tavaliselt soovitatakse teist moodust: jagada testitulemused kvartiilidesse, kusjuures ülemine kvartiil = „väga hea“ ja „hea“, kaks järgmist = „rahuldav“ ja alumine = „puudulik ja nõrk“. Raskemate testide puhul on see hindamisviis õiglasem, sest siin on mõõdupuuks mitte ideaalne 100%, vaid tõelised paremad saavutised. Kergemate testide puhul võib aga juhtuda, et isegi 60% saavutused langevad alamasse kvartiili ja neid tuleks hinnata puudulikeks. Peale selle oleneb see hindamisviis igakordsest juhuslikust keskmisest. Nende puuduste vältimiseks soovitab J. Käis (Isetegevus ja indiv. tööviis, lk. 162), et õpetaja määraks juba enne testimist, mitu punkti ehk % ta peab tarvilikuks „hea“, „rahuldava“ jne. saamiseks. See määramine on aga ka meelevaldne ja on karta, et õpetaja siingi kipub määrama liiga nõudlikke norme. Neljas moodus oleks järgmine: leitakse ülemise kvartiili keskmine (liidetakse kõik ülemise kv. saavutused ja jagatakse ülemise kv. õpilaste arvuga) ja tööd, mille punktide arv on alla 50% ülemise kvartiili keskmisest, hinnatakse puudulikeks ja nõrgaks. Viimane viis sõltub samuti juhuslikust ülemise kvartiili keskmisest, mis eriti ilmneb töötamisel paralleelklassidega. Esimese ja kolmandama mooduse (II moodus + J. Käisi lisandus) tarvitamisel peab õpetaja vähendama oma liignõudlikkust, igatahes tuleks esimese mooduse juures rahuldavate ja puudulikkude piirjoont nihutada 50%-dist allapoole. Teine moodus ilma korrigeerivate lisandusteta ei ole üldse vastuvõetav ja viimase juures on juhuslikkusel liiga suur kaal. Lihtsam on asi siis, kui testitulemusi tuleb ümber arvestada ainult tunnistusele märkimiseks, sest siis liidame mitme testi tulemused ja nende keskmine on usutavam. Aga sellegi keskmise ümberarvestamisel tuleb appi võtta muud tähelepanekud õpilase üldise edu ja töö kohta. Kui aga oleme sunnitud ümber arvestama iga üksiku testi tulemust, siis oleks vast ikkagi otstarbekohasem märkida õpilase kontosse saadud punktide arv ehk %-arv, andes neile tõlgenduse, kas kirjalikult testilehel või üldiselt suusõnaliselt.

Testi teeneks on ikkagi see, et ta annab meile objektiivsed andmed iga õpilase edu kohta, ainult klassilõpetamise kriteeriumi määramine jääb paratamatult enam-vähem subjektiivseks ja seda peavad kompenseerima õpetaja pedagoogiline väist ja kogemused.

Kui test kontrollvahendina tekitab vaidlusi, siis kordamis-abinõuna peaks ta olema kõigile vastuvõetav. Kordamistesti täidavad õpilased klassis iseseisvalt. Et tagada iseseisvat vastamist, ei tule neid teste esitada kontrolliks õpetajale, vaid kasutada õpilaste enesekontrolli. Testid täidetud, kontrollivad neid õpilased ise õpiku, töövihiku jm. õppeallikate abil. Kahtluste puhul pöörduakse kaasõpilaste ehk õpetaja poole. See töö sisaldab väärtuslikke sotsiaalse kasvatuse elemente: harjutakse töötama mitte hinde pärast, vaid enda teadmiste ja oskuste kindlaks määramiseks ja täiendamiseks, kogetakse isiklikult oma teadmiste tasemes (enamasti ei ole ju õpetaja õpilaste silmis kunagi objektiivne hindaja), õpitakse kasutama kaasõpilaste abi. Sageli puhkevad õpilaste vahel vaidlused ja nii mõnegi vaidluse võib õpetaja arendada ülihuvitavaks õppejutuks. Õigete vastuste arvestamisel juhtub alul sageli, et nii mõnelgi õpilasel on kahtlaselt palju õigeid vastuseid. Siin aga astuvad kaasõpilased ise kontrollija ossa ja valvavad edaspidi selliste kahtlaste „näppude järele“, sest siin pole tegemist „ühise vaenlase“, s. o. õpetaja petmisega, vaid kaasõpilaste petmisega ja ebaausa enesekiitusega. Eks ole see parim vahend tõe ja õigluse õpetamiseks, parem igatahes, kui õpetaja noomitused ja karistused.

Nagu mainisin enne, on testide võlgujäänud ja valevastuste üheks põhjuseks õpilaste puudulik sõnavara, kuid komistuskiviks on ka testülesannete endi sõnastus. Test peab koosnema selgesti piiriteldud, lühikestest ja täpsalt sõnastatud ülesannetest. Nii tuleb testi küsimustesse süveneda tähelepanuga, sest siin on igal sõnal „kulla väärtus“. Kontrolltesti täites libisevad õpilased tavaliselt pealiskaudselt küsimustest üle, kordamistesti puhul ei ole aga „eksami-pinge“ nii suur ja õpilased harjuvad tähelepanelikumalt süvenema testi sõnastusse. Kordamisteste võib kasutada ka tööjuhatustena, lubades nende täitmiseks kasutada õpikut, töövihku ja muid õppevahendeid. See võib olla nii hästi klassi- kui ka koduseks tööks. Kui õppetöös ei tarvitata tööjuhatuste menetlust, on see võte heaks abinõuks õpilaste isetegevuse virgutamiseks ja õpiku ning teiste õppeallikate teadliku käsitamise harjutuseks. Kordamistestideks olen eduga tarvitanud ka trükitud testikogusid, mis on pisut vananenud ja ei ole just kooskõlas kehtivate kavadega.

Ideaalne oleks, kui iga õpetaja koostaks ise oma kooli- ja õppetingimustele vastava testi. Testide koostamine aga nõuab teatavasti vilumust, on ju testide sisulise külje, kui ka välise vormi kohta maks-

vad võrdlemisi ranged nõuded. Kuid see ei peaks heidutama ka tavalist õpetajat, sest pea samad nõuded on maksivad ka suuliste küsimuste kohta — pealegi esitame suulised küsimused enamasti ettevalmistamatult — ja ometi tarvitame kõik suulisi küsimusi. Loomulikult tuleb õpetajal tutvuda põhjalikumalt testimenetluse teoreetilise küljega ning eeskujuks ja töö hõlbustamiseks peaks tal käepärast olema trükitud testikogud, kust sageli võib teha endale sobivat valikut. Mõningais õppeaineis, mille materjal ja järjestus on lähedalt seotud kodukoha põhimõttega (looduseõpetus, maateadus ja ajalugu algk. IV õ.-a.), on otse paratamatu, et õpetaja ise koostaks teste, kui ta ei taha jämedalt rikkuda kõige tähtsamaid õpetuse korralduse põhimõtteid. Rohkesti aega ja tööd nõuab testide paljundamine. Seda püütakse vältida sel teel, et test kirjutatakse tahvile enne tunni algust. See moodus ei luba aga esitada testi kahes variandis (suureneb ära kirjutamise võimalus) ja ka kirjutuspind võib osutada napiks ja sunnib piirduma liiga vähese küsimuste arvuga. Vahel tarvitatakse ka suulist testi, s. o. õpetaja ütleb suuliselt küsimuse ja õpilased kirjutavad kohe vastuse. Sellise testi väärtus on õige kahtlane. Testiliikidest saab sel juhul tarvitada ainult küsimustesti, juhatus- ja loendustesti. Suurimaks puuduseks on aga õpilaste ärev ja rahutu meeleolu, sest kardetakse unustada esitatud küsimus, palutakse korrata jne., ja kõigile ühtlane sunduslik töötempo. Rohkem tuleks tarvitada valik-testi tema mitmesugustes teisendites, kus nõutakse võrdlust, valikut ja hindamist. Kuna teised testiliigid piirduvad peamiselt faktilise materjali kontrollimisega, siis nõuab valiktest õpilaselt veel otsustamisvõimet ning lubab pilku heita õpilase üldisele arengutasemele ja ainst arusaamisele. Kui ülesandes „Tööstus on arenenud Põhja-Jäämere rannikul, Hiinas, Jaapanis, Tiibetis“ kriipsutab õpilane alla „Jäämere-rannikul“ või „Tiibetis“, siis on selge, et sel õpilasel on nende maade geograafilised tingimused ja vastastikkune sõltuvus täiesti tundmatud ja kuigi ta tunneb kaarti ja faktilisi andmeid, annavad sellised vastused tunnistust vähearenenud mõtlemisvõimest. Valik-testis peab aga valitavate vastuste arv olema vähemalt kolm, sest muidu muudab ta „ja-ei“ testiks, kus kahest võimalikust vastusest valitakse sageli „õnne peale“ üks. Valik-test on eriti sobiv ajaloos, kus peale faktilise materjali on tähtis kontrollida ajalist orientatsiooni ja ajalooliste sündmuste omavahelist seost ja põhjuslikkust.

On märkimisväärne, et üldiselt testimine meeldib õpilastele. Isegi

need, kelle teadmised on puudulikud, paluvad sageli õpetajalt testi korraldamist, sest neid ahvatleb võimalus panna proovile oma võimed. See annab õppetööle tarvilikku pinget ja ergutust.

Kirjandust:

1. G. Reial. Test hindamis- ja kontrollimisvahendina. Eesti Koolinõunikkude Ühingu toimetused nr. 5.
2. Joh. Käis. Koolitestedid kontrollimis- ja hindamisvahendina. Kasvatus 1934, nr. 2.
3. Joh. Käis. Isetegevus ja indiv. tööviis, lk. 147—163
4. Eesti algkooli lõpetaja. Eesti Koolinõunikkude Ühingu toimetiste seeria.

KIRJANDUSE ARVUSTUSI JA **ÜLEVAATEID**

Eesti Kirjanduse Seltsi biograafiline seeria „Suurmeeste Elulood“ 1939. 6 nrit aastas, kokku umb. 1000 lk. Ette tellides kr. 7.50. üksikult kr. 1.50.

Suurmeeste elulood on eriti sobivaks positiivseks lektüüriks noorsoole, kuna neis leidub palju eeskujut, mis virgutab edasi püüdma, kinni pidama etteseatud eesmärgist ja olude kiuste teostama oma mina; seda muidugi oletusega, et elulood on koostatud nii, et võimaldavad kaasaelamist. Sellepärast on tervitatav EKS vastav seeria, mille üksiknrte arv on jõudnud juba 53-ni. Kiiduväärt on ka see, et need peaaegu erandita on koostatud eesti autorite poolt. Muidugi ei ole need kõik õnnestunud kui kasvatuslikult häälestatud lektüür, kus pole nii tähtis andmete täpsus ja üksikasjalikkus, kui elulisima väljavalik ja selle elamuslik käsitus. Sageli kipub elulugu kui niisugune jääma kas miljöökujutamise (eriti poliitikategelaste puhul) või teoste kommenteerimise (teadlaste ja kunstnike puhul) varju. — Seniesitatud suurmeeste valikuga, kus domineerivad rahvusvahelised suurused (eesti omadest vaid Poska, Reiman ja Hurt), eriti rohkesti riigimeeste seast, võib jääda üldiselt rahule.

Möödunud aasta valikus tundub puhtakujulisima eluloona ins. *Dieseli* oma J. V. A l o s t e sulest. — M. T ö l d s e p a *Cromwell*'is jääb selle isikuline elu Inglismaa 17. sajandi I poole ajaloo varju. — M. L a o s s o n'i *Comte*'i eluloos domineerib selle filosoofiliste vaadete käsitus. — Samuti

on E. S a l u m a a *Sören Kierkegaard*'i eluloos tähtsal kohal selle usulis-filosoofilised vaated. — Liialt rohkesti tundub ilukõnet ja ülistamist F. O i n a s e *Petöfi* eluloos, mis muidu esitatud elavalt ja hoogsalt. — A. R a i d'i *Chopin*'i käsitluses on rohkesti eluloolist ainekku, kuid see vajaks suuremat keskendamist.

J. Väinaste.

Eesti Kirjanduse Seltsi populaar-teaduslik seeria „Elav Teadus“ 1939. 12 nrit aastas, u. 1350 lk. Ette tellides 9 kr., üksiknr. 1 kroon.

Meil on külluses erialalisi teaduslikke ajakirju, samuti kirjanduslikke ja ajaviitelisi, puudub aga populaar-teaduslik. Seda lünka püüab täita EKS seeria „Elav Teadus“, mille nrite arv juba läheneb sajale. Neis esineb mitmesuguseid teadusalasid, kusjuures on püütud lähtuda tegeliku elu huvipiiridest ja taotella rahvapärast stiili. Mõnegi üksiknumbri ilmumise vajalikkus võib tunduda vaieldav, soovida võib jätta elulähedus ja populaarsus, kuid igal juhul siin on tehtud suur töö, seda enam et domineerivad algupärandid.

Möödunud aasta valikus tundub parimana, nii ainevaliku kui käsitlusviisi mõttes, K. L u t s u *Põlevkivi*, mis läbi viidud ekskursiooni kirjeldusena, põimides sisse ühelt poolt õliasjanduse keemiasse ja maakera minevikku puutuvaid puhtteaduslikke üksikasju, teiselt aga elustavaid dialooge ja meeleolutsemisi. — Tõlgetena esineb kaks eeskujulikku pop.-tead. teost: J. S e m j o n o v'i *Maailma varad* — ülevaade maailma toidutagavaradest, nende tootmisest ja selle ajalooost, ja G. W. S i l v e r s t o l p e *Majandusteadus kõigile*, mis oskab süvendada sisse nii elulähedasse, kuid komplitseeritud teadusse, ehkki asetades rohkem küsimärke kui andes kindlaid vastuseid. — Akadeemilisem on A. A d l e r'i *Inimeste tundmine*, ehkki oma ainelt vägagi elulähedane. — Liiga laialt püüab küsimust haarata ja jääb seetõttu konspektiivseks J. R e b a s e endast elulähedane *Sotsiaalpoliitika ja töökaitse*. — Sisukas, kuid rohkem asjaomaseid huvitav on P. A r i s t e *Eesti keele hääldamine*. — Kodumaa maalilist ilu nägema juhib H. K o m p u s e *Maaliline Eesti*, rohkete piltidega, millest enamik aga juba liiga sageli nähtud. — Spetsiaalne ja akadeemiline tundub tõlge H. R e a d'i *Moodne kunst* — moodsatest kunstivooludest. — Koguteos *Eesti kroonika 1938* püüab anda kokkuvõtliku ülevaate 1938. a. sündmusist ja saavutustist — 120-l lk-l, mis loomulikult saab olla ülikokkuvõtlik.

J. Väinaste.

KODUMAALT

Õpetajaskonna töömaalt

E. Õ. L. PEDAGOOGILISE TOIMKONNA KOOSOLEK

toimus 25. veebruaril s. a. Toimkonna juhatusse valiti A. Roos — esimehena, M. Meiusi — esimehe abina ja M. Suigu — sekretärina.

Pikemate läbirääkimiste järele otsustati keskkooli ja gümnaasiumi seletuskirjade kavandid anda arvamise avaldamiseks üksikule õpetajaile, kes esitavad oma seisukohad Toimkonnale järgmiseks koosolekuks.

Eesti Kultuurfilmi ettepanekul määrati isikud õpetajate hulgast, kellega mainitud asutis võiks astuda läbirääkimistesse õppefilmide valmistamise asjus.

Vahetati mõtteid õpilaste keskkooli astumise asjus. Leiti, et möödunud aastal õpilaste keskkooli astumisel tekkis rohkesti rahulolamatusi, kuna kasutatud selektsiooni meetodid ei olnud otstarbekohased. Otsustati ellu kutsuda komitee, kelle ülesandeks oleks selle küsimuse üksikasjaline uurimine. Järgmisel Toimkonna koosolekul refereerib küsimusest koolide inspektor J. Jaanvärk.

Toimkond peab soovitavaks, et E. Õ. L. Tartu täienduskursus eeloleval suvel toimuks 29. juulist 10. augustini.

E. Õ. L. ORGANISEERIMISE JA INFORMATSIOONI TOIMKONNA KOOSOLEK

toimus 4. veebruaril s. a. EÕL. ruumes. Toimkonna juhatusse valiti V. Horm, P. Rummo ja A. Ruut.

Leiti tarvilikuks koguda andmeid selle kohta, missuguses seisundis on õpetajate organiseerimine käesoleval ajal: kas ja kui palju leidub õpetajate ühinguid, kes pole tegevust avaldanud või kelle tegevus on olnud loid, kas toimub normaalselt uute liikmete astumine ühinguisse jne.

Saadud andmete põhjal tuleks püüda esinevaid puudusi kõrvaldada, kasutades selleks EÕL ja kohapealsete liitude tegelaste kaasabi. Eriti tähtis oleks noorte õpetajate kaasatõmbamine. Õpetajaid ettevalmistavasis asutis tuleks tulevasi õpetajaid tutvustada ka organiseeritud õpetajaskonna tööga.

VIRUMAA ÕPETAJATE LIIDU KONGRESS

peeti Rakveres 19. märtsil s. a. Tähtsamaist päevakorra punktidest oleks nimetada:

1. Kooliosakonna direktori V. Altoa sõnavõtt: Koolielu päevaküsimustest.
2. Dr. J. Tork: Eesti laste intelligents.
3. Dr. med. A. Raatmaa: Kooliõpilaste tervishoid.
4. Koolide insp. M. Meos: Ülevaade õppe- ja kasvatustööst.
5. Klj. P. Raudsepp: Õpetajate puhkekodudest.

Dir. V. Alttõa märgib, et kuigi koolitõõsse on segavalt mõjunud pakane, sõjaolukord ja vähemusrahvuste lahkumine, ei ole need takistused siiski suutnud mõjuda halvavalt, vaid õppetõõ üldiselt on jätkunud edu tähe all.

Uttest kavatsustest haridusalal oleks nimetada:

on kavatsus kaotada õpetaja ameti kandidaadi aste; pikendada koolikohustust ühe aasta võrra; panna maksma keskkoolide õppekavade minimaal-nõuded;

korraldada õpetajaile Kõ kursusi jne.

Dir. Alttõa soovib õpetajaile just erakordseil aegadel panna suurt rõhku kasvatustõõle.

Ettekandeile järgnevais läbirääkimistes koolide inspektor Keppi tähendas, et õpetajad peaksid suvel võimalikult hästi välja puhkama ja selleks peaksid nad maale taludesse tõõle minema. Ta olevat märganud, et õpetajad Narva-Jõesus soovitades puhkamise asemel suvituselü keerises endid koguni väsitavat. Insp. Keppi käivat igal suvel oma talus tõõl ja see mõjuvat tervisele hästi.

Dr. A. Raatma leiab, et enamik õpilaste hulgas esinevaist haigustest on tingitud halvadest kooliruumidest, kodustest oludest ja liiga intensiivsest koolitõõst.

Otsustati osta Virumaa õpetajate Liidule suvila ühest Viru ranna suvituskohast.

TARTUMAA ÕPETAJATE LIIDU KOOSOLEK

peeti 18. märtsil Tartus. Koosolekul kõnelesid:

Dr. J. Tork — eesti laste intelligentsist;

Liidu sekretär A. Toots — toetuskapitali korraldamisest ja organiseerimise küsimusest;

Dir. Joh. Käis — algkooli lõpetajate küsimusest.

Viimase ettekande puhul võeti vastu otsus, milles märgitakse, et kuna pooliku algharidusega noorte suure arvu tõõtu paratamatult langeks Eesti rahva haridusetase, siis tuleks otsida mõjuvaid vahendeid algkooli lõpetajate arvu tõõstmiseks. Selleks peab hoolitsema kõige selle eest, mis soodustab koolitõõ edukust:

1) algkoolide üldiste tõõtingimuste parandamine, eriti ajakohaste koolimajade ehitamine ja nende sisustamine; kooli varustamine korralikkude õppevahendite ja raamatukogudega; kehvamate õpilaste küllaldane varustamine ja toetamine;

2) paremate, kaasaegse pedagoogika nõuetele vastavate õppemeetodite rakendamine;

3) erikoolide ja -klasside asutamine nõõrgaandeliste ja raskeltkasvatata-vate laste jaoks;

4) algkooli vabastamine keskkooli survest, ümber korraldades praegust selektsiooniviisi keskkooli vastuvõtmisel.*)

*) Resolutsioonis märgitud vahendid on juba HM-i tõõkavas seisnud pikemat aega.

Koolikohustuse pikendamine ühe aasta võrra on samuti tähtis algkooli lõpetajate arvu tõstmiseks. On tarvilik selgitustöö rahva seas algkooli hariduse omandamise tähtsusest.

Läbirääkimistel tähendati, et progümnaasiumi vastuvõtul kasutatakse nn. drillimise eksameid, mille tõttu ka algkoolides on hakatud õpilasi drillima. Keskkooli pääsemisel tuleks eksamid sooritada emakeeles (kirjand) ja veel ühes aines suuliselt või kirjalikult. Ühtlasi tuleks täita ka intelligentsi test ja arvestada ka endise kooli hinnanguid.

III FISOOFIAÕPETAJATE PÄEV

27. ja 28. märtsil s. a. toimus Tartus Õpetajate Koja ja Filos. Õpetamise Toimkonna korraldusel III filosoofiaõpetajate päev. Osavõtjaid oli üle 60. Külaliste hulgas olid HM Kooliosakonna direktor V. Alttõa, peainspektorid J. Lang ja J. Aavik, inspektorid A. Kuks, A. Kurvits, O. Paas, G. Reial, professorid T. Rootsmäe, J. Sarv, J. Piiper jt.

Päeva juhatusse valiti A. Kuks, K. Mihkla ja J. Madisson.

„Filosoofia õpetamise päevaküsimustest“

kõneles kooliosakonna dir. V. Alttõa, märkides järgmist:

1. Filosoofia tundide arvu ei ole võimalik suurendada kolmelt neljale.

2. Filosoofia õpetamisel ärge seatagu üles liiga kõrgeid sihte, mille saavutamine piiratud ajaga ei oleks teostatav. Gümnaasiumi 3. klassis tuleks valida kolme teema vahel: 1) lapse vaimuelukasvatus ja enesekasvatus, 2) filosoofia peaprobleemid ja 3) valitud peatükke filosoofia ajaloo. Oleks soovitatav, et tütarlapsed tutvuksid kasvatuslike probleemidega.

3. Tuleks püüda õpetamisel vähem tarvitada aine üleskirjutamist õpilaste poolt, arvestada rohkem raamatut.

4. Kirjalikkude töödega oldagu tagasihoidlikum. Veebruari- ja märtsikuus harilikult koormatakse õpilased üle kirjalikkude töödega, neid antakse siis peaaegu igas õppeaines.

„Moodsast loodusteadusest ja filosoofiast“

kõneles prof. dr. K. Ramul, milles avaldas järgmisi mõtteid:

Kaasaegses filosoofias on leidnud kasutamist ka mitmed loodusteadusliku uurimise tähtsaimad uuemad tulemused. Näit., moodsas füüsikas valitsevad vaated ajale ja ruumile, kausaalteaduse rakendatavusele atomaatsete protsesside kohta, materia ürgelementidele, kõikide materiaalsete nähtuste seletatavusele mehhaanika printsiipide alusel jt. oma-

vad ka filosoofialise tähtsuse. Filosoofiliselt tähtsad on samuti ka mitmed moodse bioloogia ja moodse psühholoogia uurimistulemused.

Kuid siiski ei tohi üle hinnata loodusteadusliku uurimise uuemate tulemuste filosoofilist ja ilma-vaatelist tähtsust, nagu seda on teinud mõned loodusteadlased.

„Filosoofiaõpetamise praegusest seisundist“

refereeris mag. J. Madisson. Ülevaade oli koostatud ankeedi põhjal, mis oli õnnestunud läbi viia sajaprotsendiliselt.

Tundide arv filosoofia alal 80% koolides on 3; ainult 3 kooli on kasutanud võimalust valitavate tundide arvel tõsta filosoofia tundide arvu.

Õppejõudude teadusliku ettevalmistamise alal on märgata tunduvat tõusu: 1932. a. oli ülikooli haridusega õpetajate % 79, nüüd — 95.

Veel suuremat edu on saavutatud psühholoogia õppevahendite muretsemise ja katselise meetodi rakendamise alal: 1932. a. omasid psühholoogia õppevahendeid vaid mõned Tartu koolid, praegu omab neid 69% koolidest, kusjuures 19 kooli võivad katseid korraldada terve psühholoogia kursuse ulatuses.

Raamatukogusid minimaalselt hädavajaliku köidete arvuga omab kaks kolmandikku koolidest. Humanitaargümnaasiumid omavad filosoofilist kirjandust kaks korda rohkem kui reaalarudega gümnaasiumid.

Õpetajaist omab minimaalselt hädavajaliku kogu ainult 38%, mis on tingitud asjaolust, et noorte õpetajate % on kõrge — 40%. Lühikese aja tõttu nad pole veel suutnud muretseda endile vajalikku minimaalkogu.

Metoodiliste uuendusvõtetega — referaadid, õpilaste isetegevusel põhjenev töö — ollakse tagasihoidlik, mille põhjuseks on vähene tundide arv, vastava kirjanduse puudumine jne.

Peamiseks kahjustajaks filosoofia õpetamise edukusele peetakse sellele ainele, tema õppekava endiseks jättes, liiga väikest tundide arvu.

Prof. dr. A. Koort andis ülevaate

„Kaasaegsest ontoloogiast“

ja selle olulisemaist probleemidest.

„Eestikeelsest filosoofilisest kirjandusest“

andis ülevaate mag. T. Kunnas.

95% meie filosoofilisest kirjandusest on ilmunud iseseisvuse ajal. Enne seda on ilmunud ainult üksikud raamatud. Esimene teos —

M. Kampmanni „Loogika õpetus“ — ilmus 1895. aastal, nii et meie filosoofiline kirjandus on seega 45 aastat vana.

Selle aja vältel on meil ilmunud 102 trükitoodet umbes 12 000 leheküljega. Algupäraste teoste arv on veidi suurem tõlgete arvust, kuid tõlgete lehekülgede arv on pisut suurem algupäraste teoste lehekülgede arvust.

Sisult on peaaegu võrdselt ilmunud raamatuid filosoofia ja psühholoogia alalt, kuna loogika alalt on ilmunud ainult mõned õpperaamatud. Varem tõlgiti rohkem saksa keelest, viimasel ajal aga inglise ja prantsuse keelest.

Keelelt ja terminoloogialt jätavad mitmed raamatud palju soovida, eeskätt varasemad.

Ilmunud eestikeelne filosoofiline kirjandus ei suuda täita meie nõudeid, kuna on veel palju lünki. Mõnelt alalt pole meil veel vajalikke elementaarsemaidki õpperaamatuid. Puuduvad klassilised teosed (peale ühe erandi).

Mida tuleks lähemal ajal teha? Tuleks välja anda filosoofiline ajakiri, fikseerida filosoofiline terminoloogia.

Puuduste peale vaatamata võime rõõmu tunda selle üle, et väheste aastate jooksul on siiski suudetud muretseda kogu kirjandust, mille hulgas leidub isegi selliseid töid, mida pole olemas kõigis võõrkeeltes, nagu prof. A. Koort'i „Sissejuhatus filosoofiasse“ või prof. K. Ramul'i „Psühholoogia“.

„Eestikeelsest pedagoogilisest kirjandusest“

kõneles dr. J. Tork.

Eestikeelne pedagoogiline kirjandus on umbes 150 aastat vana, kui mitte arvesse võtta kooliraamatuid. G. G. Marburgi „Ma-rahva Laste-Kasvatamisest“ ilmus 1789. ja 1811. a. vahel. Kuni a. 1870 piirdub eesti pedagoogiline kirjandus nelja raamatukesega, mille maht kokku on 85 lehekülge.

E. Kirjameeste Seltsi kavakindla tööviljana ilmub 1870. ja 1880. aasta vahel veerandsada pedagoogilist tööd.

Sellele järgnev venestuse ajajärk paneb seisma pedagoogilise kirjanduse ilmumise.

1905. a. revolutsioon äratav meie pedagoogilise kirjanduse varjusurmast.

Tublisti mitmekesisemaks ning rikkalikumaks on muutunud meie pedagoogiline kirjandus meie iseseisvuse ajal. Ajakiri „Kasvatus ja haridus“ ilmus juba enne meie iseseisvust, kuid ta ei saanud kuigi kaua püsida. Praegu on meil kaks hästi toimetatud pedagoogilist ajakirja:

„Kasvatus“ ja „Eesti Kool“. Aktuaalsetest kooliküsimustest kõneleb „Õpetajate Leht“.

Tähelepanu väärivad C. H. Niggol'i „Kasvatusteaduslik kirjakogu“ (10 raamatut, kokku ca 1500 lk.), prof. P. Põllu „Eesti kooli ajalugu“ ja „Üldine kasvatuõpetus“ ja Joh. Käisi rohkearvulised tööd. Õpperaamatuist oleks nimetada: M. Kampmaa „Didaktika“, A. Elango „Kasvatusteadus“ ja L. Kalling-Kanti „Lapse areng ja kasvatus“.

Tõlgetest oleks nimetada Förster'i, Payot, Marden'i, Keppler'i jt. töid.

Üldiselt peab aga tunnistama, et meie algupärane pedagoogiline kirjandus ei ole veel tõusnud kuigi kõrgele tasemele, mille põhjuseks on asjaolu, et seda on produtseeritud n. ö. muuseas, oma kutsetöö kõrval.

„Filosoofia õpetamisest gümnaasiumis“

kõneles koolide inspektor A. K u k s, kelle kõne sisu kokkuvõtte oli esitatud järgnevate teesidena:

1. Optimistlik vaade filosoofia õpetamisele Eesti koolides pole küllaldaselt põhjendatud;

2. antud tundide arvuga ei ole mõeldav saavutada häid tulemusi ka kõige paremail töötingimusil;

3. kehtiva kava süvendatud läbivõtmiseks on vaja 5—6 tundi nädalas, jagatult kolmele õppeaastale;

4. kui tundide arvu ei suurendata, siis tuleb kehtivat kava tublisti kärpida: II kl. jätta sootuks välja loogika ja III kl. käsitleda ainult kasvatusteadust;

5. kuna statistilistel andmeil õpib tänava filosoofiat gümna. II kl. 1035 õpilast ja III kl. kõigest 740 õpilast, siis pole kuigi otstarbekohane käia mitmet rada;

6. vastupidi oleks väga soovitatav, et psühholoogia ja kasvatusteadus võetakse õppeainete hulka sama tunide arvuga ka kõrgemais kutsekoolides ja gümna. R., siis saaksime psühholoogia õppijaid ~ 1300 ja kasvatusteaduse õppijaid ~ 1200.

7. jõu ja tähelepanu koondamine ainult kahele ainele kogu frondil loob kindlasti paremad eeldused tõhusamate tulemuste saavutamiseks;

8. meie seisame paratamatult dilemma ees: kas suurendada tundide arvu või kärpida kava;

9. kuna esimeseks väljavaateid ei näi olevat, siis käime teist teed.

„Katsete korraldamisest psühholoogia tundides“

kõneles mag. E. B a k i s.

Referaatidele järgnesid läbirääkimised, mis olid väga elavad.

Neis rõhutati filosoofia ja pedagoogika õpetamise osatähtsuse tõstmise vajadust meie gümnaasiumides.

Päeva lõjul võeti vastu resolutsioonid, milles märgiti:

1. Tuleb kaotada vastolu, mis seisneb selles, et filosoofia õppekava on lai, tunde aga vähe. Oleks soovitav, et nädalatundide arv suurendatakse 5 peale.

2. Tuleks maksma panna kohustus, et kõik gümnaasiumid muretseksid vajalikud õppevahendid.

3. Kooli raamatukogusid oleks vaja täiendada uudisteoste ja populaarteaduslike töödega filosoofiliste ainete alal. Kõigis koolides peaks olema filosoofilisi väärtteoseid. Tõlketeoste juures tuleks eelistada esimest võõrkeelt.

4. Õpetajaile tuleks korraldada täienduskursus filosoofia alal.

5. Senise tundide arvu säilitamise juures tuleks loogikast kas osa või terve kursus üle viia gümnaasiumi 3. klassi.

6. Valitavate ainete arvel gümnaasiumi 3. klassis ja kõigis kutsekoolides võtta üks tund pedagoogikale.

* * *

*

Filosoofiaõpetajate päeva puhul oli korraldatud huvitav näitus järgmiste osadega:

1. Eestikeelne pedagoogiline kirjandus;
2. Eestikeelne filosoofiline kirjandus;
3. Teoseid vastavast uuemast võõrkeelsest kirjandusest;
4. Kasutatavad õppevahendid.

PEDAGOOGILINE INSTITUUT TARTU ÜLIKOOLI JUURDE.

„Riigi Teatajas“ on haridusministri otsusena välja kuulutatud määrus, millega Tartu Ülikooli juurde (kokkuleppel Ülikooliga) asutatakse kesk- ja kutsekoolide ning gümnaasiumide õpetajate pedagoogiliseks ettevalmistamiseks Pedagoogiline Instituut.

Instituut allub oma töös Ülikooli rektorile ja viimase kaudu haridusministri. Temasse koonduvad endise Didaktilis-Metoodilise Seminari kui ka õpetajate kutsekomisjoni funktsioonid.

Instituudi juhtivaiks organeiks on Instituudi direktor, kelle määrab ametisse haridusminister kolmeks aastaks, ära kuulanud Ülikooli rektori arvamise, edasi Instituudi valitsus ja nõuandva organina — Instituudi õppenõukogu. Instituudi valitsuse moodustavad Instituudi direktor, Haridusministeeriumi esindaja, Ülikooli esindaja rektori määramisel ja Instituudi õppenõukogu esindaja õppenõukogu valimisel. Instituudi määralsed õppejõud valitakse Instituudi

valitsuse poolt direktori ettepanekul ja esitatakse Ülikooli rektori kaudu kin- nitamiseks Haridusministeeriumile. Instituudi vastuvõetavate üliõpilaste arvu erialade järele määrab kindlaks haridusminister, aluseks võttes kesk- ning kut- sekoolide ja gümnaasiumide tarvet õpilaste järele.

3. RAAMATUNÄDAL

otsustati „Raamatu Nädala“ peakomitee poolt korraldada käesoleval aastal 10.—17. novembrini. Nädala patrooniks otsustati paluda haridusminister prof. P. K o g e r m a n.

Peeti soovitavaks, et raamatunädala pearõhk asetataks noorsookirjandu- sele.

VÄLISMAALT

INGLISMAA:

Laste evakueerimine.

Laste evakueerimist ohtlikest kohtadest korraldavad ühiselt N. U. T. (Rahvuslik Õpetajate Ühing) ja Haridus- ning Tervishoiu mi- nisteeriumid.

Evakueeritud lastele antakse õpetust pool päeva. Päeva teine pool on reserveeritud kohalikele õpilastele. Valitsus püüab üürida kooliruu- me, et õpetust saaks anda normaalselt. Tervishoiuministeerium hoolitseb evakueeritud laste riietuse ja jalanõude, samuti arstiabi eest.

Umbes 900.000 last on jäänud evakuatsiooni keskustesse, olugi et suur osa vanemaist, kes elavad hädakohtlikes tsoonides, on oma lapsed ta- gasi võtnud. Paljud lapsed väga tihti külastavad oma vanemaid, missu- gune edasi-tagasikäimine tublisti raskendab „kasuvanematele“ tasu ar- vestamist. N. U. T. nõutab lastele igapäevase piima andmise uuesti sisse- seadmist, kas väikese tasu eest (1 šilling kuus) või hinnata.

Püütakse evakueerimist korraldada nii, et kooli terviklikkust mitte lõhkuda. See hoiaks ära palju sekeldusi ja lubaks hiljem kiiret kooli re- konstrueerimist.

Loomulikult ei möödu sarnane laiaulatuslik ettevõte, mis puudutab enam kui 1.500.000 last (kohalikud ja evakueeritud kokku) ilma tihti üsna suurte raskusteta õpetajaile, nagu korteri-, söögi-, reisu- jne. küsi- mused. Näib aga, et N. U. T. järjekindlad pingutused tublisti kergendavad neid raskusi.

ARGENTIINA:

Haridusministeeriumi eelarvet on 1940. a. suurendatud 4 miljoni peso võrra. Üks miljon pesot on määratud koolimajade ehitamiseks. 1 miljon

pesot on ette nähtud koolidele mööbli, klaverite, kirjutus- ja arvutusmasinade, raamatuköitmise jne. peale. 1 miljon pesot on ette nähtud suvelkoloniide korraldamiseks.

TŠIIILI:

Tšiili kooli kuusaastaku plaan.

New-Yorgi ajakiri „Kool ja ühiskond“ avaldas Tšiili Rahva Fronti valitsuse poolt vastuvõetud kooli kuusaastaku kava. Kava realiseerimine läheb maksma 476.000.000 dollarit. Loodakse 2000 uut kooli. Õpetajate arvu tõstetakse 4000 võrra, mille tõttu avaneb võimalus vastu võtta koolidesse 250.000 uut õpilast.

AUSTRALIA:

Ameti-õpetus koolides.

A. Mc. Guinnes, ühe Austraalia maakonna õpetajate liidu esimees, kutsub üles käsitööõpetajaid võitlema ametiõppimise sisseseadmise kasuks algkoolidesse. Ta juhib tähelepanu sellele, et ainult üks laps 2000-st pääseb ülikooli ja et on vajalik hoolitseda nende eest, kes sinna ei saa.

TÜRGI:

Türgi haridusministeerium pikendas kooliaja kestvust „küla“ koolides 3 aastast 5 aastale. Ajakiri „Õpetajate hääl“ tervitas soojalt seda reformi, juhtis aga ühtlasi tähelepanu sellele, et ühel õpetajal on võimata õpetada korraga viies eri klassis, eriti kuna Türgis pea täiesti puuduvad erialalised käsiraamatud, mis aitaks kergendada õpetajate tööd.

Olevat hädavajalik kiires korras luua õpeasutusi algkooliõpetajate ettevalmistamiseks, et täiendada puudulikke kaadreid.

BOLIIVIA:

Esimene üleameerikalik indianistide kongress.

Kongress oli kokku kutsutud 2. augustiks 1939. a., kuid ta leiab aset alles 1940. a. Paz'is Boliivias.

Kongressil leiavad käsitamist järgmised indiaanlaste kasvatust puutuvad küsimused:

1. Külakooli sotsioloogiline suun.
2. Hügieen, arstiabi ja toitlus.
3. Täiskasvanute kasvatus.
4. Kunstiline ja folkloristlik kasvatus.
5. Kodanikuõpetus ja kehaline kasvatus.
6. Metsaelanikkude sisselülitamine üldhariduslikku ellu.

KUUBA:

Kuuba Teaduste Instituudi loomine.

Valitsuse dekreediga on loodud Kuuba Teaduste Instituut. Tema asukohaks on Havanna, allub Haridusministeeriumile, kuid on autonoomne järgmiste ülesannete täitmiseks:

1. Tõsta esiplaanile vaimsed väärtused.
2. Levitada praegusaegset rahvusvahelist kultuuri.
3. Läbi töötada Kuuba kultuuri ajalugu.
4. Korraldada loenguid, mida peaksid välismaa ja oma teadlased.
5. Luua filosoofilisi, teaduslikke, kirjanduslikke ja ajaloolisi uurimislaboratooriume.

Instituuti juhib 15-liikmeline komisjon. 10 komisjoni liiget on juba määratud Havanna ülikooli professorite ja Kuuba Akadeemia liikmete hulgast.

HISPAANIA:

Kasvatus Hispaanias.

Sõda on juba üle aasta tagasi lõppenud, kuid elu koolides ja ülikoolides pole ikka veel muutunud normaalseks. Seda põhjustavad väga mitmesugused tegurid. Mitmes linnas annab tunda ruumide puudus. Eriti Madridis, kus praeguse linnavalitsuse andmetel on pommitamistega hävitatud 44 koolimaja. Arhitektid arvestavad neid kahjusid 5 miljoni pesetale.

Peapõhjuseks on aga õpetajate ja professorite puudus. Palju neist suri sõjaväljal, hulk hukkusid pommitamistel.

Surnutele tuleb lisada need, kes on emigreerunud Hispaaniast ja need, kes poliitilistel põhjustel on kohtadelt tagandatud. „El Boletín del Estado“ avaldab iga päev pikad nimekirjad tagandatud õpetajatest ja professoritest. On tagandatud isegi neid, kes juba pensionil olid, nagu näit. 73 a. vana Ángel Llorca.

Valitsusvõimud on ise ka sunnitud tunnistama, et õpetajaist on suur puudus. Algkooli osakonna direktor teatas, et Madridi 2200 õpetajast on vaid 500 tagasi tööle võetud.

Kõikides alevites ja külates, milles elab vähem kui 500 hinge, on kool usaldatud kiriku hoolde. Seal täidab õpetaja kohuseid kirikuõpetaja, ning teda abistavad eruseersandid ning sandarmid.

Kõik õpetajad ja professorid on sunduslikult „Rahvusliku sündikaadi“ liikmed. Üliõpilastel on oma sunduslik sündikaat. Lapsed ja noored mõlemast soost on falangistide poolt Itaalia eeskujul militaristlikkudesse organisatsioonidesse rühmitatud.

Algkool, mis enne oli ilmalik, on nüüd katoliiklik. Iga päev katekismuse õpetus, palved kooli tulles ja minnes, külaskäigud koguduse õpetaja

juurde, messid pühapäevil, ühised pidulikud pihilevõtmised. Ministee-riumi korraldusel on kõigisse koolidesse paigutatud Kristuse kujud.

Uus valitsus likvideeris „Hariduse levitamise liidu“ (Junta para ampliacion de estudios), millisele organisatsioonile Hispaania võlgnes alates 1907. a. kõik oma edu pedagoogilisel alal, samuti on lõpetatud „Teaduslike Uurimuste Asutuse“ (Consejo Nacional Superior de investigaciones científicas) tegevus. Selle asemel on loodud „Kõrgem rahvuslik nõukogu teaduslikeks uurimusteks“, mille sihiks on, vastavalt ametlikule dekla-ratsioonile: „uuendada meie kultuuri traditsioonid ja restaureerida klas-siline ning kristlik teaduste kooskõla.“

„Feuille Menuelle d'Information“.

„Kasvatus“ ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: terve aastakäik 3 krooni, ½ aastakäiku 1 kr. 75 senti. Koos „Õpetajate Lehega“ aastas 6 kr. 50 senti. Üksiknumber 40 senti.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit, Tallinn, Pühavaimu 11.

Vastutav- ja tegevtoimetaja Enn Murdmaa.

Toimetuse kolleegiumi liikmed: H. Jänes, J. Käis, A. Varma.

Trükitud Eesti Ühistrükikojas, Tallinnas, 23. aprillil 1940

**Valmisriiete,
nahkjopede ja
vihmakuubede**

ostukoht on ainult

K.-m. S. Karšenstein'i

juures

Tallinnas, Harju tän. 23

Tel. 443-77

Puusärgiäri

A. MELDORF

Sakala 28, Tallinn

Tel. 463-33

Vigastatud Sõjam. Ühingu Tallinna Osak.

Tallinn, Nunne tän. 7, tel. 470-59

Rätsepa töökoda

Soodsail tingimusil vormi-
ja erariiete valmistamine

Kingsepa töökoda

Igasuguste jalanõude valmis-
tamine. Parandused soovi-
korral poole tunni jooksul.

Töö kiire, korralik ja vastupidav

**A
S
T
E
K
L
A**

RIIDEKAUPLUSED

TALLINN

SUUR KARJA 15, PÄRNU MNT. 6

ESTONIA PST. 11

HAAPSALU, EHTE 2
KURESSAARE, KAUBA 2
MUSTVEE, TARTU 15
NARVA, PEETRI PL. 4
PAIDE, TURUPLATS 10
PETSERI, KAUBARIDA 6/7
PÄRNU, LAIDONERI 6
RAKVERE, TURUPLATS
VALGA, KESK 13
VILJANDI, TARTU 6a
VÕRU TARTU 11

Kõikjal,

KUS KA VIIBITE,
OLGU TEIE LAHUTA-
MATUKS KAASLASEKS

„PÄEVALEHT“

„LASTE RÕÕM“

ON AINULAADNE
LASTE AJAKIRI

•

MITMEKESIST

KIRJANDUST

P A K U V A D

„P Ä E V A L E H E“

RAAMATUKAUPLULUSED

TALLINN, S. KARJA 23. PIKK 2